T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM

ÇAĞDAŞ SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR

İREM BAHÇECİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. METİN UÇAR

2022
KASTAMONU

TEZ ONAYI

İrem BAHÇECİOĞLU tarafından hazırlanan "**ÇAĞDAŞ SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR**" adlı tez çalışmasının savunma sınavı **28.01.2022** tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Doç. Dr. Metin UÇAR Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. F. Müjde GÖKBEL Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi. Sadık ARSLAN Iğdır Üniversitesi	.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Enstitü Müdürü Doç. Dr. İbrahim YENEN .....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

İREM BAHÇECİOĞLU

……

…….

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇAĞDAŞ SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR

İREM BAHÇECİOĞLU
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI
DANIŞMAN:DOÇ. DR. METİN UÇAR

Bu çalışma, toplumda artık adını daha sık duyduğumuz kuir kavramını ve bu kavramın sanat üzerinden gelişimini incelemektedir. Kuir kavramı için birçok tanım yapılmış olsa da bugün hala tartışmaları sürmektedir. Kuir kavramı, normların ötesindedir ve davranışa, bedene, cinsiyete, söyleme ve politikaya farklı bir anlam vererek yeni bakış açıları kazandırır. 1960'lı yıllardan günümüze kadar süregelen Çağdaş Sanat'ta birbirinden farklı yaklaşımlar ele alınmıştır, bunlardan birisi de kuir kavramıdır. Genellikle direkt şeffaf bir şekilde gördüğümüz ve anladığımız kuir kavramının aslında Soyut Sanat'ta da yerinin olduğu görülmelidir. Temsilleri doğrudan vermek istemeyen, sanatta bir farklılık arayan, toplumdan bir kaçış olarak ifade edilen soyut sanat, kuir teorinin tam orta noktası olmuştur. Bu çalışma, sanatçıların kendi kimliklerinin, yönelimlerinin, kendi benliklerinin bir temsili olarak çağdaş sanatta soyutlamalarla cinsiyetsiz kimliğe nasıl dönüştüğünü göstermektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Çağdaş Sanat, Kuir, Soyutlama, Soyut Sanat, LGBTİ+Q

Ocak 2022, 68 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

QUEER ABSTRACTİONS IN CONTEMPORARY ART

İREM BAHÇECİOĞLU

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
ART AND DESIGN DEPARTMENT
SUPERVISOR:ASSOC. PROF. METİN UÇAR

This study examines the concept of queer, whose name we often hear in society, and its development through art. Although many definitions have been made for the concept of queer, discussions still continue today. Queer is beyond the norm and gives new perspectives, giving a different meaning to behavior, body, gender, discourse and politics. Contemporary Art, which has continued since the 1960s, has dealt with different subjects, one of which is the concept of Queer. It should be seen that the concept of Queer, which we usually see and understand directly and transparently, actually has a place in Abstract Art. Abstract Art, which does not want to give representations directly, seeks a difference in art and is expressed as an escape from society, has been the middle point of queer theory. The study shows how the artists' own identities, orientations and selves meet and exist in contemporary art.

KEYWORDS: Contemporary Art, Queer, Abstraction, Abstract Art, LGBTI + Q

January 2022, 68 Page

TEŞEKKÜR

Sanat terimi ilk yıllardan beri bizimle olmakla birlikte zaman içerisinde çok evrilmiş bir kavramdır. Kimileri onu boyadı, kimileri akıttı, kimileri kesti, biçti, dönüştürdü, kimileri ise onu soyutladı. İşte sanatın soyut hali benim de içinde olduğum bir durumdur. Günümüz toplumunun kimlik, beden, cinsiyet, algılarını şeffaf olarak gözler önüne seremediği dönemde birçok sanatçının kaçış yolu olarak benimsediği bir tür olarak soyut sanat yanına aldığı birkaç önemli kavramla birlikte bu tezi oluşturdu.

Bu çalışmayı yaparken, ilk söylediğim andan son ana kadar beni yalnız bırakmayan, sürekli yeni fikirlerle beni aydınlatan, sabırla hiç bıkmadan destek veren canım hocam, tez danışmanın Doç. Dr. Metin Uçar'a, tezin yazım süresince benimle beraber sıkıntıya girerek beni anlayışla karşılayan sevgili ailem Halil, Didem, Hilal ve Kerem Bahçecioğlu'na, bu süreçte her daim beni güldürmeye çalışarak bu zorlu süreci biraz da olsa kolaylaştıran arkadaşlarıma, son olarak hayatıma büyük bir hediye olarak giren her zaman sakin kalarak bana moral veren hayat arkadaşım Mert Aydaş'a, çok teşekkür ederim.

Toplumda artık dayanılmaz bir hal alan ötekileştirme kavramına küçük bir ışık yakabilme düşüncesiyle, sevgiden daha önemli bir kavram olmadığı, her bireyin özel, önemli olduğu, dil, din, ırk, yönelim, cinsiyet ayrımı yapmaksızın sadece insan olabildiğimiz, ruhumuzla var olabildiğimiz bir gelecek ümidiyle…

İREM BAHÇECİOĞLU

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI .....
TAAHHÜTNAME ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TABLOLAR DİZİNİ ..... **viii**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **ix**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Konusu ve Önemi 2
1.1 Tezin Amacı 2
2. KURAMSAL ÇERÇEVE **3**
2.1 Kavram Olarak Kuir 3
2.2 Kuir ve Estetik 8
2.3 Kuir, Cinsiyet ve Kimlik 10
2.3.1.Kimlik/Kimliksizleşme 13
2.4 Kuir, Feminizm ve Postfeminizm 16
2.5 Kuir ve LGBTİ 21
3. MODERN SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR **24**
3.1. Modern Öncesi Sanatta Kuir Yaklaşımlar 24
3.2 Modern Sanatta Kuir Yaklaşımlar 25
4. ÇAĞDAŞ SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR **29**
4.1 Hard Edging 30
4.1.1. Paolo Arao 31
4.1.2. Jeffrey Gibson 32
4.1.3. Edie Fake 33
4.1.4. Math Bass 35
4.2 Renk Alanı ve Kuir 36
4.2.1. Carrie Moyer 37
4.3 Drag ve Kuir 38
4.4 Fotoğraf ve Kuir 40
4.4.1. Kostis Fokas 42
4.4.2. David Benjamin Sherry 43
4.4.3. Ren Hang 45
4.4.4. Rotimi Fani-Kayode 46
4.4.5. Paul Mpagi Sepuya 47
5. KONU KAPSAMINDA BİREYSEL UYGULAMALAR **50**
4.1.1. Güzeliz Ayol! 51
4.1.1. Savaşmayın Sevişin 54
6. SONUÇ VE TARTIŞMA **59**
KAYNAKLAR **61**

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3.1 Wassily Kandinsky, Karşıt Anlaşmalar. 27
Görsel 3.2 Sam Francis, Around the Blues 28
Görsel 4.1 Paolo Arao, 52. Hafta. 31
Görsel 4.2 Jeffrey Gibson, Ailelerini, Seçtiler. 33
Görsel 4.3 Jeffrey Gibson, Sonsuz Bağımsız Kraliçe Aşkı. 33
Görsel 4.4 Edie Fake, Neutralities Tangles. 34
Görsel 4.5 Edie Fake, Tangles. 35
Görsel 4.6 Edie Fake, "The T Room. 35
Görsel 4.7 Math Bass, Newz 36
Görsel 4.8 Math Bass, Newz. 36
Görsel 4.9 Carrie Moyer, Korsan Jenny 38
Görsel 4.10 Kostis Fokas, İsimsiz. 43
Görsel 4.11 Kostis Fokas, İsimsiz. 43
Görsel 4.12 David Benjamin Sherry, Büyük Merdiven Ulusal Anıtı. 44
Görsel 4.13 David Benjamin Sherry, Büyük Merdiven Ulusal Anıtı 44
Görsel 4.14 Ren Hang, İsimsiz 1 45
Görsel 4.15 Ren Hang, İsimsiz 45
Görsel 4.16 Ren Hang, İsimsiz 45
Görsel 4.17 Rotimi Fani-Kayode, Dan Mask 47
Görsel 4.18 Rotimi Fani-Kayode, Adebiyi. 47
Görsel 4.19 Paul Mpagi Sepuya,Mirror 48
Görsel 4.20 Paul Mpagi Sepuya, Maruziyet. 48
Görsel 5.1 İrem Bahçecioğlu, Küçük Bir Yol. 51
Görsel 5.2 İrem Bahçecioğlu,Küçük Bir Yol. 51
Görsel 5.3 İrem Bahçecioğlu, Süt ve Mürekkep 52
Görsel 5.4 İrem Bahçecioğlu, Kim Bu?. 52
Görsel 5.5 İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim-1 53
Görsel 5.6 İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim-2 54
Görsel 5.7 İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim-3 54
Görsel 5.8 İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim-4 55
Görsel 5.9 İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim-5 56
Görsel 5.10 İrem Bahçecioğlu, Melodi 56
Görsel 5.11 İrem Bahçecioğlu,İsimsiz. 57
Görsel 5.12 İrem Bahçecioğlu,İsimsiz. 57
Görsel 5.13 İrem Bahçecioğlu, İsimsiz 57
Görsel 5.14 İrem Bahçecioğlu, İsimsiz 57

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

Çev. : Çeviren
M.Ö. : Milattan Önce
M.S. : Milattan Sonra
TDK : Türk Dil Kurumu
T.Ü.A.B. : Tual üzerine akrilik boya
T.Ü.K.T. : Tual üzerine karışık teknik
T.Ü.Y.B. : Tual üzerine yağlı boya
Vd. : Ve diğerleri
Yy. : Yüzyıl

1. GİRİŞ

Çağlar boyunca sanat; üzerine düşünülmüş, çok konuşulmuş, hala da sonuca varılamamış konulardan bir tanesidir. Üretilen eserler bir sanat eseri midir? Sanat eseri olması için gerekli duygu, düşünce ve içerik mevcut mudur? Bir sanat eseri nasıl anlaşılır? Her zaman bu sorulara bakılmış sanatın, yıllarca evirilmiş, bozulmuş ve yenilenmiş yapısı sık sık bu soruları da beraberinde getirmiştir. Sanatla beraber gelişen, değişen, toplum yapısı sanatçılar için kaçınılmaz bir ortam yaratmaktadır. Genel olarak toplumla içinde yaşadığımız dünya ile paralel ilerleyen sanat/sanatçı çalışmalarında bunu açık olarak görebiliyoruz. Yaşamın belirli dönemlerinde çıkan terimler sanatın içerisine konu olmuş daha da genişlemiş, kapsamlı hale gelerek ses getirmiştir. İşte kuir, LGBTİ, Feminizm, Kimlik bunlardan birkaçıdır. Tezin her bölümünde bu kavramlara değinilerek konu başlığı daha iyi açıklanmaya çalışılmıştır.

1990'lardan itibaren kuir adından fazlaca söz ettirmiş, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsellik üzerinde fikirler üreten belirli kitlesi olan bir tartışma haline gelmiştir. Gay ve lezbiyen çalışmalarından beslenen kuir, her türlü kimlikleme aşamalarını sorgulayıp sabit ve kalıplaşmış düşünceleri reddedip akışkan bir kimliksizlik olarak okunur hale gelmiştir.

Çalışmanın genel vurgusu tezin başlığından da anlaşılacağı gibi soyut sanat üzerinden kuir kavramıdır. Kuir soyut olabilir mi? Soyut olarak gördüklerimiz aslında birer kuir midir? sorularının üzerinden gidilerek bu konu üzerinde duran, çalışan sanatçılar, gelişen süreç irdelenecektir. Her daim somut öğeler üzerinde, beden üzerinde gördüğümüz kuire bu tezle beraber farklı bir bakış açısı getirmek amaçlanmıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse, çalışma beş ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlardan ilki tez ile ilgili süreç kısmını anlatırken bir diğeri kuramsal çerçeve kısmıdır, bu kısımda belirlenen terimler ana başlık olarak incelenmektedir.

Üçüncü başlık ise kuir ve soyut kavramlarının modern öncesi ve sonrası dönemde hem çalışmalar olarak hem de dönemsel olarak incelendiği başlıktır. Dördüncü bölümde sanat akımları üzerinden kuir ve soyut kavramları araştırılmıştır. Son bölümde ise,

kendi çalışmalarım üzerinden kuir kavramı sorgulanmış ve bu bağlamda analiz edilmeye çalışılmıştır.

1.1 Tezin Konusu ve Önemi

Bir sanatçı hem soyut sanat hem de kuir teoriye ilgi duyduğunda, bu iki yaklaşımın yan yana mümkün olup olmadığını sorgulamak zorunda kalmaktadır. Genellikle kuir teorinin görselleştirme biçimlerinin figürsüz olmayacağı fikri, bu duruma engel gibi görünse de soyut biçimlerin de kuir teoriyi temsil etme ve yansıtmakta önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Bu tez soyut resim ile kuir teorinin soyut resimle ya da figürsüz resimle gösterilip gösterilmeyeceği üzerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda soyut sanatın kuir teoriyle olan ilişkisinin somutlaştırılması, örneklerle ortaya konulması ve alana yeni bir bakış getirmesi açısından önemlidir

1.2. Amacı

Sanat uygulamalarının araştırılmasına ve incelenmesine bağlı olarak yapılan bu çalışmanın birbiriyle bağlantılı üç amacı vardır. İlk olarak, kuir teorinin ne olduğu ve kuir sanatın önemini ve sınırlarını araştırmaktır. İkinci olarak, kuir bedenlerin veya toplulukların temsillerinin açıkça gösterilmeden ya da temsil edilmeden sanatsal yaratma olanağının olup olmadığının örnekler üzerinden araştırmasını yapmak, üçüncü olarak ise sanatsal uygulamalarımda kuir yaklaşımın nasıl ele alındığı ve görselleştirildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, modern dönem ile başlayan soyut sanat çalışmalara izleyici ve okuyucunun yeni bir bakış açısını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda çalışma kuir teori ile öz arasındaki ilişkiyi inceleyerek bireyin tercih, eğilim, yönelim ve yüzleşme gibi konuları soyut sanata uygulamalarında nasıl ele alabileceğini araştırır. Kuir olarak yorumlanan çoğu görsel temsil, cinsel kimliği ve cinsel ifadeyi içerir. Sanat uygulamalarında bu durumun kuir teoriyi anlatmakta yeterli gibi görünse de soyut resimlerin de bu teoriyi anlatmak için kullanıldığını ve kullanılabileceğini savunuyor. Bunu yaparken, araştırmam lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kimliklerin ötesinde genişletilmiş bir kuir kavramını ortaya koymaya çalışmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Kavram Olarak Kuir

"Tuhaf değilim, sadece normal değilim."

Salvador Dali

Kuir (queer) kelimesinin uluslararası kullanımı bakımından TDK Türkçe sözlüğünde bir karşılığı yoktur. İngilizce-Türkçe sözlüklere bakıldığında, daha çok "garip", "değişik", "homoseksüel", "yadırganan", "enteresan", "tuhaf" gibi değişik anlamlarda karşılık bulduğu görülmektedir (Gedik, 2011). Sözcüğün anlamı birden fazla olduğundan dolayı, bu anlamların hepsini karşılayacak Türkçe bir kelime bulmak muhtemel değildir. Bununla beraber Türkçe yazılı metinlere bakıldığında "queer" ve "kuir" olarak her ikisinin de kullanıldığı görülmektedir.

Kuir terimi geçmişten bugüne yüzyıllardır kullanımda olan (her seferinde cinsel bedenlere bağlı olmadan) ve anlam bakımından geniş kullanıma sahip bir terimdir. Çapraz veya enine anlamındaki belirsiz etimolojisi Sedgwick tarafından burada genişletilmiştir: "Kuir, sürekli bir an, hareket, güdü-tekrarlayan, anaforlu, sıkıntılı. Kuir" kelimesinin kendisi tam anlamıyla- Hint-Avrupa kökünden gelir- twerkw, aynı zamanda Almanca "queer" (enine), Latince "tork" (bükmek), İngilizce "athwart" anlamına gelir (Metherell, 2014).

Kuir (Queer) kelimesi, eskiden İngilizcede homoseksüelleri aşağılamak ve ötekileştirmek için kullanılan, anormal, garip, tuhaf anlamlarıyla birlikte argo[1]da "ibne[2]" anlamına gelen bir kelimeyken daha sonra kendini kuramlaştırarak terim niteliği almış bir sözcük haline gelmiştir. Aynı şekilde Amerikan argosuna bakıldığında 20. yüzyılın ikinci yarısında "ibne" ve "puş[3]t" kelimeleriyle aynı anlamda kullanılmıştır. Ancak temelde "alışılmadık", "acayip" ve "tuhaf" anlamı taşımaktadır. "Cinsellik Muamması" isimli kitabında kelimenin karşılığını ele alan Somay, ayrıca

[1] Argo: Aynı uğraş alanındaki insanların, kullanılan ortak, genel dilden ayrı olarak, benimseyip kullandıkları, herkesçe anlaşılamayan, kendilerine özgü sözcük ve deyimlerin yer aldığı özel dil ve bu dili oluşturan sözcüklerin tümü.
[2] İbne: Arapça'da oğlu, erkek çocuğu manasına gelen "ibn" köküne, yine Arapça'da dişi kelimelerde kullanılan "e" takısı getirilerek yaratılan ironi ile "oğlan ama dişi" manası ile kullanılmaktadır.
[3] Puşt: Eşcinsel erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden erkek, ağır, kaba ve güvenilmez sövgü sözü olarak farklı anlamlarda kullanılmıştır.

“tekinsiz” “esrarengiz” veya bozuk anlamında kullanıldığını belirtmiş, fiil olan to kuir’in ise bozmak anlamına geldiğini söylemiştir. Ayrıca, “To Queer” aynı zamanda "yadırgatmak" anlamı taşıyor, yani kuir kelimesinin “yabancı” veya "yadırganan" anlamında da kullanılabileceğini öne sürmüştür. Konu hakkında ilişkili olarak; görüldüğü üzere sözcüğün, Brecht'in Verfremdungseffekt'inden (Yadırgatma Etkisi), Freud'un Unheimlich'ine (Tekinsiz) kadar uzanan geniş bir çağrışım yelpazesi var. (Somay, 2012).

Öte yandan kelimenin Türkçedeki kullanım zorluğu ile İngilizce bilmeyen okura bir şey söylemez, "kuer" ya da "kuvir" ise kolay kabul görecek okunuşlar değil. Bu çalışmada bu nedenle kelimenin kullanılmasının daha doğru olacağından dolayı queer yerine kuir tercih edilmiştir. Kuir (Queer) Teori” daha önce Türkçeye, “Kaçıklık Kuramı” olarak çevrilmiş olsa da “kuir” tam olarak kaçık anlamına gelmemektedir. Daha doğrusu kelimenin anlamlarından birisi acayip, tuhaf, garip olsa da bu ismin kullanımındaki asıl vurgu kelimenin argo olan diğer karşılığından yana. Bu argo karşılık ise eşcinselliktir[4].

Batı'da uzunca bir süre eşcinselleri aşağılamak için kullanılmış kuir kelimesi bilinçli ve stratejik olarak sahiplenerek cinsel sınıflandırmaları kabul etmeyen, heteronormatif sistem tarafından sindirilmeyi reddeden, "normal görünme ve davranma" fikrini protesto eden, sapkınlık ithamını adeta kucaklayan Queer Nation ve ACT UP mensuplarının 1990 senesinde New York'ta bir “Onur Yürüyüşü”nde dağıttıkları meşhur manifesto ile kavrama kendilerinin nasıl baktıklarını göstermesi açısından önemlidir.

> “Her mekânı bir lezbiyen ve gay mekânı, her sokağı cinsel coğrafyamızın bir parçası haline getirelim. Arzu ve eksiksiz tatminden örülmüş bir şehir. Güvenli, özgür ve dahası olabileceğimiz bir şehir ve ülke. Kuir olmak mahremiyet hakkıyla değil, kamusal olma özgürlüğü, kim isek o olma özgürlüğü ile ilgilidir. Queer olmak her gün zulme karşı, homofobiye, ırkçılığa, kadın düşmanlığına, dindar ikiyüzlülerin bağnazlığına ve kendi kendimize yönelttiğimiz nefrete karşı (kendimizden nefret etmemiz gerektiği bize özenle öğretildi) mücadele etmek demektir. Evet, "gay" harika bir kelime. Onun da bir yeri var. Ama pek çok lezbiyen ve gay erkek sabaha kızgın ve bıkkın uyanıyorlar, neşeli (gay) olarak değil. İşte bu yüzden biz kendimize kuir demeye karar verdik. Kuir'i kullanmak dünyanın geri kalanının bizi nasıl gördüğünü kendimize hatırlatmanın bir yolu. Kuir'i kullanmak düz bir dünyada gizli ve kenara itilmiş hayatlar yaşayan zarif ve çekici

[4]Homoseksüellik: Eşcinsellik (homoseksüellik) bir kişinin kendi cinsiyetinden olan kişilere ilgi duymasıdır.

> insanlar olmak zorunda olmadığımızı kendimize söylemenin bir yolu... Evet, kuir sert bir kelime olabilir ama aynı zamanda homofobiğin elinden çalabileceğimiz ve ona karşı kullanabileceğimiz sinsi ve ironik bir silahtır" (Çakırlar ve Delice, 2012; Gürman, 2020, s.15).

20. yüzyıl boyunca heteroseksüel olmayanlara karşı küfür[5] olarak kullanılan bu terimin 90'lı yıllardan sonra özellikle Amerika'daki aktivistler tarafından sahiplenilerek siyasi bir kimlik kazanmış ve özellikle Queer Nation (Kuir Ulus) tarafından dolaşıma sokulmasıyla toplumsal bilinç arttırmaya çalışılmıştır. Ancak bunun yanında felsefeci ve kuramcı Judith Butler, hem feminist teori hem de kuir teorisi açısından kavrama önemli bir katkı sağlamıştır. Butler'e göre kuir, Drag'tan[6] ödünç aldığı ana fikirlerden biri, ait olmadığınız cinsiyeti komik bir şekilde taklit etmek, onu tekrarlamak gerektiği üzerinedir. Butler'e göre; cinsiyet performansı olarak tanımlanan bu kavram, erkek ya da kadın olmanın iç bir gerçeklik değil de erkeksi ya da kadınsı olduğunu düşündüğümüz davranışları tekrarlayarak üretilen ve türetilen bir fenomen olduğudur (Çakırlar ve Delice, 2012).

Çakırlar ve Delice'ye (2012) göre kuir, lgbt ile eşanlamlı değildir. Kuir, tüm lgbt bireyleri kapsamadığı gibi, kimi heteroseksüelleri de içermektedir. Yani her lezbiyen, gay, biseksüel, travesti ve transseksüel doğrudan kuir olmuyor ama bu kategorilerden hiçbirine girmediği halde kesinlikle kuir olan birçok birey var. Kuir, tüm farklı cinselliklerden, dördüncü aksiyomun işaret ettiği olası farklılıklar listesinin tümünü kapsayacak genişlikte bir cinsel çeşitlilikten yanadır. Dolayısıyla kuir, cinsel çeşitliliğin, eşcinsel ile heteroseksüel gibi iki kategoriye indirgenmesine karşı bir duruş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aslında 'kuir'in bir hareket ve kuramın adı olarak anılmaya başlaması, bir yeniden adlandırma çabasıdır ve Goodman'ın 1969'da yazdığı "The Politics of Being Queer" isimli kitabı da bu türden bir anlamlandırmaya değinir. (Yardımcı ve Güçlü, 2013). Nasıl ki siyahiler kendilerine yönelik aşağılayıcı manada kullanılan 'nigger' kavramını, çağrıştırdığı türlü olumsuz anlamlardan soyutlayıp, ıslah etmiş diğer bir deyişle daha muhalif bir anlam yüklemiş ve böylelikle bu kavramı üretenlerin ellerinden silahlarını alıp yine onlara karşı doğrultmuşsa, 'kuir' kavramı için de benzer bir dönüşüm söz konusudur (Cömert, 2009).

---

[5]Küfür: Sövme, sövgü hali

[6]Drag/Drag Queen: Kadın kıyafetleri giyerek kadın davranışları sergileyen performans sanatına ve sanatçıya verilen isimdir.

Tanımlanması açısından farklı dönemlerde farklı şekillerde tanımlanan kuir, farklı hareketlerin ilgisini çekmesi ve zamanla içselleştirilmesi nedeniyle anlam değişikliğine uğrar. Bu konuda Act-Up[7] hareketinin savunucuları daha çok AIDS aktivizmi ve asimilasyonun reddine dairken, Queer Nation'un savunusu daha çok 'homofobi' ve 'ön yargı' ile ilişkiliydi (Spargo, 1999). Bu hareketlerin etkisiyle, cinsel kimliklerin yeterince kapsayıcı olmadığı üzerine yeni tartışmalar gündeme geldi (Cömert, 2009). Böylece "Kadın eşcinselliğini erkeklerinkinden giderek koparıldığı, biseksüelliğin, transeksüelliğin ve diğer cinselliklerin içinde kendine fazla yer bulamadığı bir gey/düzcinsel ayrımının yarattığı parçalanmaya karşı kuir bir tür birleştirici üst kimlik olarak önerildi". Nihayetinde kuir, muhalif bir sıfat, oluş, eylem/hareket ve tüm cinsellikleri kapsayan 'şemsiye' bir kavram olarak özetlenebilir (Öner, 2016).

Kuir teorisi yapıbozumcu, postyapısalcı ya da postmodernist perspektifler içinde çerçevelenen muhalif cinsiyetlere bir yaklaşım olarakta ortaya çıkmıştır. Günümüzde cinsellikle ilgili önemli çalışmaların tamamını kapsar hale gelmiştir. (Akın, 2019). Benzer şekilde Postyapısalcı düşünce ve bu düşünceden beslenen kuir kuram, yapısalcı bir anlayış taşıyan cinsellik çalışmalarına, cinsel kimlikleri genelleştirici yaklaşımları üzerinden bir eleştiri getirir. Yüzyılın başında 'ibne' anlamında kullanımın yaygın olduğu kuir, 1980'lerde değişerek bütün cinsel kimlikler için tanımların tekrar sorgulanmasını öneren ve şu ana dek üretilmiş terimleri, tanımları kapsayan şemsiye bir terim haline gelmiştir (Belkıs, 2015).

Foucault'nun feminizm eleştirisi ile kuir kuramına yaklaşımında çokça yararlandığı Butler düşüncesi (Direk, 2012) ve kuir teori külliyatını oluşturan pek çok çalışmaya kaynak niteliği taşır. (Öner, 2016). Burada, Butler'ın da belirttiği gibi "sabitlenmemesi gereken, akışkan ve gezen" bir kavram olan kuirin belli bir tanımlamaya ihtiyacı yoktur. Onu tanımlamalar içerisine hapsetmek, kuirin amacına ve ruhuna aykırıdır. Butler'a göre kuir olmanın koşulu özne olmaktır. Kişi konuşma, olma ve var olma talebiyle tanınmalıdır. Bu noktada öznenin tanınmama durumu öznenin imkânsız bulunmasıyla koşuttur. Anlaşılamaz olmak, yani bir kimsenin kültürün ve dilin yasalarınca imkânsız bulunması, insanla ilgili olan her alandan dışlanma olarak

[7]Act-Up: Act Up ya da AIDS Coalition to Unleash Power, eşcinsellerin kurduğu, AIDS'e karşı mücadeleyi ve bu salgın hastalığın sorumlularının belirlenmesini amaçlayan örgüt.

okunabilir (Durudoğan, 2011). Heteroseksüel dünyadan sosyal dışlanma, öteki olanın varlığında beden okumalarının teorilerini değiştirmiştir. Butler'a göre hali hazırda var olan siyaset, özne olarak kabul edilmeyen, özne olmanın alanından kovulan kişilerin dışlanmasıyla yürütülmektedir (Butler, 2008).

Kuir, heteroseksüel olmayan, alışılmış normların ve ikili sistemlerin dışındaki bireyler için kullanılan bir kavramdır. Asla erişilemeyen bir normdan sapmayı işaret ettiği geniş ve kapsayıcı bir muhalif vizyonu savunur. Travestiler ve transseksüeller, lezbiyen, eşcinsel ve biseksüel insanlar kuirdir; belki seks işçileri kuirdir, belki de tek eşli olmayanlar kuirdir; belki gruplar halinde, halka açık veya nesnelerle seks yapanlar kuirdir. Kısacası, toplumlara dayatılan her türlü normun karşısında duran herkesi kapsayan akışkan ve değişken bir kavramdır. Bu nedenle bu kavram sürekli olarak evirilmekte, değişmekte ve kapsamı gittikçe genişlemektedir. Kuir kavramı cinsel yönelim ve cinsiyet kavramlarının ekseninden çıkıp her türlü ayrımcılığın karşısında duran çok daha geniş anlamda literatürde kullanılmaya başlanmıştır (Şimşek, 2019).

Bu yaklaşımdan yola çıkarak Çubuklu'nun (2006) söylemleri durumu özetler niteliktedir; kuir kişilerin cinsel yönelimlerini eleştirmez, düzeltmeye çalışmaz sadece toplu ve kapalı grup politikalarına karşısında yer almaktadır. Bu politikaları evrenselleştirmeye çalışanların da tutumlarını eleştirmektedir. Teori, ana akım eşcinsel hareketin "Biz de normaliz, sizin gibi*"* söylemini de yanlış bulmaktadır. Normal tanımı, kuir teorinin kabul etmediği bir olgu iken, kendilerini normal üzerinden konumlandırmaya çalıştıkları için eşcinselleri de eleştirmektedir. Hak temelli, eşitlikçi, özgürlükçü kimlik siyasetini ve benzerlik ifadelerini sorgulamaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında ele alınan kuir kavramı bireylerin kendilerini var etmeleri ve kimliklerini ortaya koymada normalleşmenin dışında kendileri olma ve kendi tercihlerini ortaya koymayı önemser. Bu tercihler estetik olarak karşılığında bize yepyeni bir okuma modeli sunar. Kuir benliğin, şeylerin olmasını mümkün kılma özelliği taşıyan bir normatifliğin istikrarını bozan bir tekrar olarak kabul edildiği, kimlik temelli eleştirel kuir kuram modelinde, sanat eserlerinin insan imgesinde nasıl bir farka ya da benzeşmezliğine yol açtığına bakılır. Örneğin, Modern ve sonrası dönemde üretilen soyut bir resim üzerine yapılan okuma ve yorum normatif heteroseksüel arzunun nihai imgesinin, öze ulaşmadaki yalınlığını, sadeliğini ve özünü nasıl ortaya koyduğunu açıkça ortaya koyar. Bu konuda Deleuze sanatı

duyumsamaların tabi oldukları figürasyon ve tekrardan serbest kılma mücadelesinin de daima var olduğuna vurgu yaparak; klişelerden teşkil edilmiş ve klişelerin egemenliğinde olduğumuzdan, bir tuval sadece bir tuval değildir. Gelecek, bireyliğin giderek daha fazla öne sürülmesiyle değil, figürün özgür kalması için kişisel olanın tahrip edilmesiyle gelebilir. Bu da tekrarlanabilir herhangi bir formun figürasyonu değil, şu ya da bu belirlenmiş figürün olmadığı soyut bir yöntem ya da süreçtir (Colebrook, 2011).

2.2 Kuir ve Estetik

Alexander Gottlieb Baumgarten, estetik kavramını ilk kullanan ve felsefeye kazandıran kişidir. Baumgarten'a göre estetik, güzel üzerine düşünme ve onun ne olduğunu sorgulama, araştırma bilimidir. Güzellik, estetiğin temelidir. Hem doğanın hem de sanat eserlerinin insanlarda estetik zevk uyandırmasına "güzel" denir. Güzel; Kişiden kişiye olduğu kadar toplumdan yaşa, mesleğe, sosyal ve psikolojik duruma göre değişen ve o kişinin kendini bulduğu bir değerdir. İnsanlar doğada gördüklerini, duyduklarını, dokunduklarını, kokladıklarını veya tattıklarını güzel ve çirkin olarak tanımlarlar. Çirkin, sanatta ifade eksikliği olarak tanımlanır.

Bir bilim olarak başlangıcından günümüze kadar estetik, güzel şeyleri bulmak, bulmak ve tanımlamak amacıyla geniş çapta kavramsallaştırılmış ve kuramsallaştırılmıştır. Farklı duyguların hâkim olduğu, manipüle edilmiş hayal gücünün yarattığı, "estetik" kavramı adına zamanla farklı bir zevk alanı yaratan, tüm insan duyularından kaynaklanan memnuniyet ve faydaları kapsar (Ünal 2021).

Duyulur olanın bilgisi olarak ele alınan ve tanımlanan estetik öznenin "karşılaştığı ve maruz kaldığı her şeyin ilgiler, tepkiler ile renklendirildiği" gerçeğini de ortay koyar. Bu, öznenin duyarlılığının baskı ve önyargı deneyimlerinden nasıl etkilendiğinin değerlendirilmesini de sağlar. Örneğin, kendini kuir olarak tanımlayan sanatçıların ve çalışmalarına bakıldığında kendini asimile etmeyen bir duyarlılık gösterdikleri görülür. Yani estetik tavır karakter olarak sanatsal çalışmalara da yansır. Sanat bir insan etkinliğidir ve insana dokunan her şey sanatı etkiler. Sanat, bir sanatçının bağımlılığı olarak sanatçının bireyselliğinden ve özgünlüğünden de büyük ölçüde

etkilenir ancak tüm sanat eserleri insanlarda neşe, haz ve ilgi uyandırır (Ergün, 2019). Dahası, çalışmaları genellikle modern kuir kültürel üretimi belirleyen hayatta kalmak ve gelişmek için belirli stratejiler gösterir. Belki de burada önerildiği gibi bu duyarlılık kuir olarak tanımlanabilir. Kuir estetik deneyimi neyin oluşturduğunu ifade etmek zor olsa da çağdaş kullanımında "kuir"i oluşturan birçok estetik tavır olduğu anlaşılmaktadır.

İnsanların güzelliği anlayabilmeleri, onlardan haz zevk duyabilmeleri için estetik duygularının gelişmiş olması gerekmektedir. İnsanlar kendilerini memnun eden fikirleri sanatın nesnesi haline getirirler ve sundukları sanat nesnesinden keyif alırlar. Bu durum sanatçıları yeni fikirler üretmeye ve sunmaya zorlamıştır. Bu nedenle sanatsal çalışmalar sadece estetik algının bir göstergesi değil, aynı zamanda sanatsal motivasyonunun da gerçek bir sonucudur. Bu anlamda insanın estetik algısının temeli olan sanatsal motivasyon kavramına ve sanatsal yaratım sürecine yeni bir çerçeve açmamız gerekiyor (Laçinbay, 2020).

Felsefede güzellik Platon ile başlar. Ona göre, güzel, mutlak ve esaslı düşüncelere özlem duyan Tanrı'nın önündedir. Onun güzelliği her zaman, her yerde, zaman ve mekân dışında var olan mutlak bir güzelliktir. Doğanın bütünü olan güzellik ideali, bir tanrı olarak varoluşuna yansıtılamaz ve fiziksel güzellik yok edilse bile o güzellik kalır. Başka bir deyişle, güzellik varoluşta veya olaylarda değil, ona yansıyan fikirler alemindedir. Shelling'e göre güzellik, öznel ve nesnel karşıtlığı ortadan kaldıran çalışmalarda somutlaşmıştır (Ergün, 2019).

Sanatın temel doktrinlerinden biri, insanlara hayata farklı bakış açıları sunmak, mevcut sistemleri anlamakla yetinmemek ve sürekli yeni yaşam biçimleri için eleştirel çerçeve yaratmak ve genişlemektir. İşte estetiğin içerisine kuir kavram bu noktada girmektedir. Kuir estetik, 1980'lerde kimlik politikaları ve toplumsal cinsiyet meseleleri ile ilişkili olarak sanatta gey veya lezbiyen imgelerle birlikte kullanılan eşcinsel imajlarına dayanan bir terimdir.

Hayatta kendileri gibi davranamayan kişilerin, kendilerine sanat yoluyla bir kaçış noktası bulmak ve bazı eksiklikleri bu şekilde aşmaya çalışmak zorunda kaldığı

görülebilir. Bir bireyin kendi dünyasındaki ilişkiler, kaygıları, korkuları kimlik duygusunu tehdit edildiği için ortaya çıkar. Yaratıcı bir süreçte bireyler kendilerinin farkına varır, kendileriyle dünya arasındaki boşluğu doldurur ve kaygıyı azaltır. Ancak özgürlük karmaşıktır ve bazen görünmeden kalmayı seçmekten türetilebilir. Bu, ayrıştırılması zor olabilecek bir kuir estetiği nüansı.

2000'lerin başında, son yirmi yılda hep bilinen dikte edilen estetik anlayışı, LGBTİ bireyleri rahatsız etmeye başlamış, farklı bakış açıları aramaya başlamışlardır. Parlak, pürüzsüz ciltlerin, kaslı ve tüysüz erkeklerin tek güzellik algısı olarak kabul edildiği dönemde Butt Magazine dergisinin yayınladığı fotoğrafla her şey alt üst olmuştur.

Butt Magazin direkt ulaşılabilen erişilebilen bedenlerle değil, aynı zamanda asla tanınamayacak bedenlerle deneyim ve iletişim yoluyla, beden ve yüzün görünmediği yerlerde bile, hayal bile edilemeyecek ufuklar açmıştır. Anonim bir hazzın, kendi içsel ereğini üretmesini değil, aksine, ereği ancak tamamıyla belirsiz öznelere dayanan ve artık öznelerin kendilerini sadece bu deneyim içerisinde var ettikleri bir hemhâl olmayla tanımladıkları bir alan yarattı (Çimen, 2018).

Her zaman bir değişim halinde olan, gelişmekte olan bir kuir estetiği için taktik ve teknikleri keşfetmeye devam etmek için verimli bir yerdir. Bir şey varsa, temel terimleri tanımlamanın ne kadar zor olabileceğini kanıtlıyor. Kuir estetik hem somut hem de soyut, tarihsel ve kurgusal, kamusal ve özeldir ayrıca kuir sanatçılar arzularını, varlıklarını ve güçlerini tasvir etmek için beklenmedik yollar geliştirmeye devam ediyor.

2.3 Kuir, Cinsiyet ve Kimlik

Cinsiyet (cins), bir organizmanın doğuştan genetik olarak edinilmiş bir cinsel üreme özelliğidir. Bu noktada, cinsel olarak üreyen her türe ait her bireyin bir cinsiyeti olduğu anlaşılmalıdır. Cinsiyet, sperm ve yumurtanın birleşmesiyle oluşan bir unsurdur ve bu olguya biyolojik cinsiyet denmektedir. Cinsiyet, biyolojik üreme organizmalarında (genellikle tüm eşeyli üreme organizmalarında) görülen bir kavram olmasına rağmen, evrimsel yolundan dolayı, insanlarda "tanımlanan cinsiyet" ya da "toplumsal cinsiyet" kavramları da mevcuttur.

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet arasındaki farka dikkatleri ilk kez, çift cinsiyetle dünyaya gelmiş bireylerle yaptığı çalışma ile psikolog Robert Stroller çekmiştir (Simmons, 2012). Bu farkındalığın devamında ise cinsiyetin sosyal ve biyolojik yönleri "sex" ve "gender" kelimeleri ile ayrıştırılmıştır. Cinsiyet olarak Türkçeye çevrilen "sex" kelimesi, kadın ve erkek arasında var olan genetik, biyolojik ve fizyolojik farklılıklara karşılık gelirken, Ann Oakly tarafından alana dâhil edilen ve "toplumsal cinsiyet" olarak Türkçeye çevrilen "gender" kelimesi, kadınlık ve erkekliğe dair kültürel görüşlere, imajlara ve beklentilere karşılık gelmektedir. Bireylerin, kadın ya da erkek olarak doğuştan sahip oldukları genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri, genleri, kromozomları ve hormonları cinsiyetini ifade etmektedir (Akgün ve Uysal, 2019).

"Toplumsal cinsiyet denildiğinde bireysel olarak kadın ve erkek değil, 'cinsiyet farklılıklarının toplumsal organizasyonu' kastedilmektedir. Feminist yaklaşıma göre toplumsal cinsiyet, 'kadın ve erkeğin biyolojik farklılaşmasına kültürler tarafından yüklenen anlamlar ve değerler ya da kadınlar ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller, öğrenilmiş davranış ve beklentiler' olarak tanımlanır." Yani toplumun kendi kültürü cinsiyetler tarafından içselleştirilmeye çalışılır (Yaylı, 2015). Örneğin, kadınlar temel evsel gereksinimlerle ilgilenirken erkekler de dış dünyaya açılarak kendini geliştirme imkânı bulmaktadır. Toplumsal cinsiyet genellikle kadınları ikinci plana itmekte erkekleri de üst düzeylere çıkarmaktadır. Bu nedenle kadınların görevleri erkeklerinkinden daha dar ve sınırlıdır. Bu durumda bireyler doğdukları andan itibaren cinsiyetlerine göre toplumda var olmaktadırlar.

Kişiliğin önemli bir boyutunu, toplumda yaygın olan toplumsal cinsiyete ilişkin değer yargıları, inançlar, önyargılar oluşturmaktadır. Birey, kendi biyolojik cinsiyetini merkeze alan bir kişiliğe sahip olurken, kendisi için toplumda var olan değer yargılarını, inançları, önyargıları kabullenmenin yanı sıra, karşı cins için olanları da aynı şekilde kabullenip, içselleştirir (Vatandaş, 2007).

Bedeni, biyolojik özelliklerine göre kadın ve erkek olarak sınıflandırmaya cinsiyet, toplumun kültürüne uygun bedene giydirilmiş elbiseye ise toplumsal cinsiyet denilmektedir. Diğer bir ifade ile toplumsal cinsiyet; erkeğe ve kadına toplumun ve kültürün yüklediği anlamlarla ve beklentilerle ayrıca bireyin biyolojik farklılıkları

sonucu ortaya çıkan psikolojik ve sosyo-kültürel değerlerin oluşumu ile açıklanmıştır (Dökmen, 2010), (Mengü, 2004), (Bayhan, 2012).

Toplumsal cinsiyetin en yaygın örnekleri ise, erkeklere küçükken "mavi" rengin yakıştırılması, "pembe" rengin ise kızlar için kullanılmasıdır. Eğer bir erkek "pembe" giyiyorsa, "kadınsı" olarak yaftalanır. Mesela, küçük bir erkek bebeğinin barbie ile oynaması, erkek çocuğunun ev seti ile oynaması toplumsal cinsiyet kavramı dahilinde, "anormal" olarak görülecektir. Bu toplumsal ayrımlar büyüme ve gelişme boyunca devam eder: Kız çocukları daha “nazik, yumuşak başlı, duyarlı, evcimen ve bağımlı" olarak görülürler; öyle olmaya yönlendirilirler. Erkek çocukları ise “saldırgan, egemen, hırslı, güçlü ve bağımsız" olacak biçimde şekillendirilirler (Bakırcı, 2019, Aslında bize yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri esas olarak ailemizde başladı. Çocuğun çıplak fotoğrafı gururla duvara asıldı ve net sınırları olmayan bir özgürlük aşılandı. Öte yandan aynı ailedeki küçük kızlar için cinsel organlarının utanması ve saklanması gereken bir alan olduğu söylendi. Bu alanı hayatın her alanında saklamalı, bundan utanmalı ve akranları gibi bacaklarını açmamalıdır. Ardından sosyal çevreden bu dersleri pekiştirecek yeni dersler eklendi. Cinsiyet bu şekilde öğrenildiğinde birçok sosyal soruna neden olur. Bu rollere bir şekilde uymayan herkes toplumda anormal olarak algılanacak, ayrımcılığa uğrayacak, gecikecek ve travma geçirecektir. Bu güçlü sosyal form belirli genetik geçmişe sahip olsa da bu türden bariz farklılıklar, bu eğilime sahip olmayan bireylerde görülmeyecektir. Tüm bireyler biyolojik cinsiyetin belirli tanımları olan bir toplumda doğmuş olsalar ve bu toplumsal cinsiyet ile ilişkili olsalar da her zaman bu tanımlara uyan bir cinsel yönelim geliştirmedikleri görülebilir. İşte "Eşcinsellik" kavramının başladığı yer burasıdır.

Cinsiyet olgusu üzerinde oluşturulan baskı ve kontrol mekanizmasına rağmen, farklı cinsel kimlikler ve yönelimler ortaya çıkmış ve bu durumla baş başa kalan toplumlar zaman zaman hoşgörü içerikli tavırlar sergileseler de öteki olarak değerlendirdikleri bu bireylerin varlığına tahammül göstermekte zorlanmışlardır. Eşcinsellik bazı toplumlarca sadece göz ardı edilmeye mahkûm bırakılmıştır. Genele bakacak olursak, birçok toplum tarafından tümüyle reddedilmektedir. Bu reddetme durumu sistem ve iktidar için hayati önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyete bağlı bir kitle yönetim biçimi ile cinselliğin kontrol altına alınması, cinsel kimlik ve yönelimlerin mevcut sistem içerisinde kabul gören heteroseksüel şekliyle korunması bu kontrol sisteminin

devamlılığı açısından son derece gereklidir ve sürekli olmak mecburiyetindedir. Bu gereklilik, iktidar politikaları olarak yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Sistem, normal dışı olarak tanımladığı ilişkileri ve kuir bireylerin varlığını kesinlikle yok saymaktadır (İmançer, 2018).

Ötekiliği ayırt etmek de cinsiyet farklılığını ayırt etmekten geçer. Kadını ve erkeği sadece eşitlik anlamında değil, aynı zamanda ve özellikle farklılık anlamında ele aldığımız zaman -ki bence Freud'un keşfi bu her iki hareketi de içerir- her iki cinsiyete kendine ait olduğu alanda var olabilme şansını vermiş oluruz (Direk, 2007).

Toplumsal cinsiyete yaklaşımın Freud'un 'Biyoloji kaderdir' ifadesine itirazla ortaya çıktığını ifade eden Butler, 'kültürün kader' olduğunu savunur ve kültürün cinsiyeti inşa ettiğini vurgular. 'Kadın doğulmaz kadın olunur' sözleriyle Simon de Beauvoir, dişil toplumsal cinsiyet inşasının olduğunu buna karşın erkeğin ise evrensel bir kimlikle eşdeğer, bedenden aşkın olarak yüceltildiğini öne sürmektedir (Butler, 2014). Marcel Mauss'un, toplumsal ve biyolojik olan arasında fark olmadığı yaklaşımını eleştirerek, bedenin anatomik kader olmadığını ancak bunun ataerkil yoluyla toplumsal olarak bozulmuş olduğunu savunmaktadır (Işık, 1998'den akt. Şenyuvalı, 2010). Ayrıca Butler (2014) Beauvoire'un aksine 'kadın' ve 'dişil' söylemlerden kaçınmak gerektiğini aksi halde toplumsal cinsiyeti kendine mal eden ya da başka bir toplumsal cinsiyeti üstlenen bir fail, bir düşünen özne yaratma çelişkisine düşüleceğini vurgular.

2.3.1 Kimlik/Kimliksizleşme

İlk insanlardan beri kimlik, bir bireyin veya bireylerden oluşan bir sosyal grubun apaçık bir fenomeni olarak kabul edilmiştir. Bayri'ye (2008) göre kimlik kavramı psikolojinin sahiplendiği bir olgu olsa da sosyal bilimler alanındaki odağı, coğrafi keşif sırasında onlara eşlik eden farklı kültürler/kimlikleri tanıma ve bu farklılıkları açıklama çabalarının sistematikleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Eskiden farklılıkları belirlemeye odaklanan bu araştırma, insanlık tarihinde evrenselci düşünce hâkim olurken farklılıkları azaltmaya odaklanmaya başlamıştır.

Bu kavram Avrupa sosyal bilim literatüründe 'benlik' ve 'kimlik' kavramlarıyla ifade edilmekte olup, Türkçe'de eski tanım 'hüviyet', yeni tanım ise 'kimlik'tir. Kimlik

kavramını ilk tanımlayan İngiliz araştırmacı John Locke olmuştur. Locke'a göre kimlik, bir algı, hafıza ve bilinç durumudur. "Kimlik" kavramı yirminci yüzyılda ortaya çıktı, ancak kimliğin kavramsal tanımı John Locke'un günlerinde "benlik" terimini dikkate aldı. "Kimlik" Latince "idem" kelimesinden gelir ve aidiyetin değişmeyen devamı anlamına gelir. Temelde bu anlamı taşımaktadır (Kohn-Roth, 2002), (Öztürk, 2007).

Psikologlar bu bağlamlarda kimlikleri farklı açıdan analiz etmeye ve tanımlamaya çalışırlar, ego ve kişiliği kimliklerin merkezine yerleştirirler. Ortaya çıkan tanımlanabilir kimlik, bir kişiyi diğerlerinden ayıran yapılandırılmış ve tutarlı bir göstergedir. Sosyolojik kimlik, bir bireyin cinsiyetini, sınıfını ve sosyal durumunu tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Felsefede kimlik, bir öznenin varlığına ilişkin ontik, epistemolojik, ahlaki ve estetik kararlar sonucunda oluşan bir gerçekliktir (Aşkın, 2010).

Bireylerin kimlik kazanma ve kimlik yenileme sürecinde bu ikili gelişim süreçlerinden geçmeleri, aslında insan egosunun yapısından kaynaklanmaktadır. Bilindiği şekilde George Herbert Mead, insanları "ben" ve "bana/beni" olmak suretiyle iki alt parçaya ayırmıştır. Bunlardan "ben", Freud'un "ego" terimine oldukça benzer ve onun iç dünyasını oluşturur. "ben/bana" Freud'un "mükemmel benlik" terimine karşılık gelir ve benliğin dış yüzeyini oluşturur. Toplum, "beni/bana" aracılığıyla bireyleri çevreler ve etkiler. "Ben" ise bireylerin kendilerine karşı geliştirdikleri tutum ve davranışları belirlemek için bu konumu ve etkiyi değerlendirir. 'Ben' güçlendikçe, birey belirli bir kimliği sorgulayabilir ve hatta değiştirebilir (Şimşek, 2002).

Ericsson, kimlik kavramı denilince akla gelen ilk isimlerden biridir. Erikson, "kimlik" terimini, çocukluğun eleştirel kimliğini ergen kimlik sürekliliği kimliğiyle birleştiren en yüksek bireysel psikolojik bileşen düzeyi olarak tanımlar. Bu en üst düzeye ulaşmak için cinsiyet kimliğinin gelişiminin de tamamlanması gerekir. Ebeveyn tutumları, annelik deneyimleri, dini inançlar, yasal sistemler, bireysel bilişsel süreçler ve biyolojik faktörler gibi sosyal ve kültürel faktörler, cinsiyet kimliğinin gelişiminde önemli bir rol önermiştir.

Bu bağlam Bakırcı'ya (2019) göre kimliğin bileşenlerinden biri de cinsiyet kimliğidir. Cinsiyet kimliği, bireyin biyolojik özellikleri tarafından belirlenir, ancak cinsiyet kimliği, bireyin kadın veya erkek olarak tanımladığı şeydir. Cinsiyet kimliği cinsel davranışla oluşur.

Her kültürde, toplumun yapısına bağlı olarak gelişmiş erkek ve kadına yönelik davranış kalıpları mevcuttur. Bu davranışlarda kimi kabiliyetlerin, ilgi alanlarının, bir olay karşısında verilen tepkilerin ya da duruşun içinde yaşanılan topluluk ve bu toplumun kültürü tarafından belirli cinsiyetlere atfedilmesi, cins rolü kapsamına girer. Bireyin hangi cinsten cinsel uyaran aldığı ve bu uyarana olan yanıtı cinsel yönelimini ortaya koyar. Bu yönelim duygusal, romantik veya cinsel açıdan karşı cinse karşı ise heteroseksüellik, kendi cinsine ilgi duyma homoseksüellik/eşcinsellik, her ikicinse karşı ilgi duyma biseksüellik olarak adlandırılır (Dikme, 2017).

Özdemir'e (2001) göre sosyal kimlik, bireyin ait olduğu sosyal çevrenin değerlerine, normlarına, muhakemesine, sanatına, diline, dinine, gelenek ve göreneklerine ve kurumlarına bireyin geliştirdiği aidiyet duygusunu ifade eder. Bireyler, kendi toplumları ile diğerleri arasındaki benzerlikleri, zıtlıkları ve çatışmaları belirli sınırlar içinde kabul ederler. Yani sosyal kimliğine atfedilir ve bu yönde bir eylem stratejisi oluşturur. Bireyler sosyal kimlikleriyle gerçek hayata girerler. Çoğu durumda sosyal kimlik, bilincin ötesinde işlevler üstlenir ve bir bireyin tüm varoluşunu yönetir

Her kültürün sosyal yapılara göre gelişen kadın ve erkek davranış kalıpları vardır. Bir toplum veya kültür tarafından belirli bir cinsiyete, belirli bir yeteneğe, ilgiye, tutuma veya toplumsal cinsiyet rolünün parçası olan bir duruma tepki verilmesi eylemi cinsiyet rolleri olarak değerlendirilebilir. Kişiler partnerlerinin cinsel uyaranlarının farkındadırlar ve onlara verdikleri tepkiler onların cinsel yönelimlerini belirler. Bu yön karşı cinsle romantik, duygusal veya cinse bir ilgiyse heteroseksüel, kendi cinsine ilgi duyma homoseksüel/gey olarak adlandırılırken her iki cinse ilgi duyan bireylere biseksüel denilmektedir.

Turner kimliğin kendisini kuir bir kavram olarak ifade eder(Barutçu,2019). Aslında her kişi kendi kategorisindedir ve bu anlamda benzersiz bir kimliğe sahiptir. Bu

noktada, tuhaf kimlikleri okumanın insanları güçlendirdiğini vurgulamak için tuhaf teoriler de politiktir. Siyasi bağlamda kimlik. Kimlik tartışmasında Butler, bunun aslında kimlik kategorisinin kullanımına karşı olduğuna dair hiçbir iddia olmadığına işaret etti. Temel amaç, size tanımlayıcıların kullanımıyla ilgili riskleri hatırlatmaktır.

Bu bağlamda sosyal-kolektif-kültürel hüviyet kavramlarının 'hüviyet'in sosyolojik boyuta oluşturulan temel kavramsallaştırmaları bulunduğunu söylemek imkânına sahibiz. Sıklıkla birbirinin yerine kullanılan bu kavramların ayrı kavramlar olarak kullanılıp kullanılmaması ise kapsamlı ve müstakil bir tartışmayı gerektiriyor. 'Kimlik' teriminin sosyolojik boyutunu teşkil eden 'sosyal hüviyet' tartışmalarının, sağlam temellendirilmiş bir zemin ekseni yerine temelde modernizmin monist görüş açısı ekseninde veya postmodernizmin parçalı görüş açısı ekseninde süre gittiğini gözlüyoruz. Dolayısıyla zamana ve mekâna bağlı olarak evirilen ve esasında sabit bir nosyondan öte dinamik bir periyodu anlatım eden 'hüviyet' bütününde 'sosyal, kültürel veya kolektif hüviyet' kavramları, kimi zaman (modernizm) Batı'nın Doğu'yu mütekebbir bakışıyla sınıflayarak biçimlendirmek istediği bir şablon aracına kimi zamanda (postmodernizm)sınırsız/düzmece hürriyet vadeden tılsımlı sözcüklere dönüşüyor.

Kısacası, kuir kimliğin potansiyeli üzerine yapılan tartışma, eşcinsellerin kimliğin birleştirici etkisine, tüm kimlikleri altüst etmesine karşı çıktıklarını ve kimliğin bir süreklilik, geçici ve yapay bir bütünlük olarak var olduğunu savunuyor. Barutçu (2019) olumlu argüman etrafında döner ve kimliği basit bir ifade olarak düşünmeyi önerir. Diğer bir deyişle, "kimlik" kavramını devirerek ve yeniden kullanarak eşcinsellerin kimliklerini korumak mümkündür. Bu yıkımın kökeni, Butler'ın felsefesinde Hegel'in diyalektiği ve Foucault'nun açık özne inşası ve süreç gibi belirsiz süreçleri gösteren soykütüksel analizi aracılığıyla ortaya çıkar. Kuir kimlik, benlik ve eleştiri arasındaki ayrımı koruduğu sürece gey siyasetinde faydalı bir araç olabilir.

2.4 Kuir, Feminizm ve Postfeminizm

Feminizm, kadın anlamına gelen Latince "dişil" kelimesinden türetilmiştir. Feminist yaklaşım kadınlara sırf kadın oldukları için sınıf, ırk, milliyet, din, dil, cinsiyet vb.

ayrım yapan kişilere karşı, yaşadığı sorunlarla ilgilenen bilim dalı olarak kabul edilir. Feminizm fikri ilk olarak 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmış ve Mary Wollstonecraft'ın 1792'de yayınladığı Defence of Women's Rights ile akademik alana girmiştir. Feminizm, kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığa karşı çıkma ve karşı cins arasında çeşitli ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve sosyal eşitliği savunma yöntemidir. Ancak feminizm; felsefe, sosyoloji, siyaset ve etik alanlarından oluşur (Taş, 2016). Çoğunlukla feminizm hareketinin ana teması kadın haklarının savunulması üzerine kuruludur. Bununla birlikte toplumun öğrenilmiş ataerkil yapılarının kaldırılması, daha eşitlik hakların verilmesi konuları da mevcuttur.

Özkazanç'a (2013) göre 18. yüzyılın sonunda feminizm bir fikir olarak doğduğunda "biz kadınlar" terimini benimsemiş ve bugüne kadar bu şekilde devam etmiştir. Feminizmin ana gövdesi kadındır. Kadının toplumdaki statüsü, kadının aile içindeki ve dışındaki rolleri, kadının ezilmesi ve sömürülmesi, cinsiyet farklılıkları, ataerkil sosyal yapı, erkek egemen güç ve baskı yöntemleri yaygın olarak tartışılan konulardır. Yukarıda bahsi geçen konuların günümüzde hala tartışılmakta olduğu ve geçmişte olduğu gibi ilgili konuların da devam ettiği söylenebilir. Bu açıdan feminizmin ana teması olan kadınlarla ilgili mevcut tartışmaların sonuçlarına ve yeni söylemlerin, eylemlerin, kavramların ve teorik yöntemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Feminizmin içeriği farklı dönem ve bağlamlarda değişiklik gösterse de en genel anlamda kadın-erkek eşitliğini savunup, bu nedenle kadın-erkek arasındaki hiyerarşik ilişkiden doğan erkek egemenliğini ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

"Kadın doğulmaz kadın olunur" sözüyle Simone de Beauvoir toplumun daima ataerkillik üzerine kurulu olduğunu ve böyle de devam edeceğini savunmuştur. Beauvoir'a göre, uzun bir geçmişi olan bu toplum, tarihin ilk yıllarından beri erkek egemenliğindedir ve kadınların zirveye çıktığı hiçbir dönem olmamıştır. İnsanlığın doğumundan beri erkeklerin biyolojik ayrıcalıkları onları tek mutlak güç yapar. Kadınlar kendilerine uygun değil, erkek egemenliğindeki durumlara göre var olur. Bu nedenle, kadınlara "dişil" sıfatı verilmektedir çünkü kadınlar cinsellik temelli bir varlık gibi görünmektedir. Bu nedenle Beauvoir, erkeklerin "mutlak varlık" kadınların ise diğer cinsiyet olduğunu iddia etmiştir (İlter, 2014). Simone de Beauvoir, her ne kadar evrenin önemlerinin erkekler olduğunu söylese ve ataerkil toplum savunucusu gibi

görünse de aynı zamanda, varlıklarını sürdürmelerini dışlamayan bir ‘farklılıkla beraber eşitlik’ imkânına, hatta gerekliliğine işaret etmektedir.

Bir diğer düşünür Lucelrigaray, Beauvoir’den farklı olarak kadınların toplumdaki ayrımcılığının, sömürülmelerinin nedeni olarak cinsel farklılıklar olduğunu öne sürer. Ona göre, kız ve erkek çocuklar aynı eril spermle döllenirken erkek çocuk dış görünüşünden kaynaklı olarak ve cinsiyetinden ötürü kutsal birey olarak kabul edilmektedir. Diğer doğan çocuklar ise saklanıp gizlenerek, sosyal yaşamı kısıtlanarak evde yaşamaya bırakılarak kendileri olma yetileri elinden alınmaktadır.

Irigaray cinsiyet farklılığı kuramını, Lacancı kavramlardan yola çıkarak ve bu kavramları düzelterek kurgulamıştır. Lacan’a nazaran fallustan mahrum dişi gövde mecbur olarak pasifliği ve konuşma-öncesi suskunluğu; eril gövde ise konuşmayı ve arzuyu sembolize eder. Sembolik seviye dil demektir; erkekliğin ve dişiliğin anlamlarını biyoloji değil dil kurar. Kişi bilgili düşünebilmek için her şeyden ilkin dile girmek, dolayısıyla da cinsiyet farkı arasında bir durum belirlemek zorundadır. Bu bağlamda; Beauvoir, erkeklerin, kadınlara mal etmiş olduğu olumlu yönde özellikleri benimsemesi gerektiği görüşündedir. Irigaray bu görüşü benimsemeyerek, kadınların erkeklerden farklı olduğunu ve bu özellikleri fark etmemiz gerektiğini öne sürer (Dinçer, 2021).

Feminizm ile alakalı çalışmaların genel itibariyle 18. yüzyıldan günümüz 21. yüzyıla kadar olan periyodu kapsadığı ve değişik sınıflandırmaları olmakla beraber feminist hareketlerin genel hatlarıyla birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü feminist dalga olarak adlandırıldığı görülmektedir. Feminist hareketler kendi tarihsel dönemleri içinde farklı nitelikler ve mücadele başlıkları çevresinde örgütlenmişlerdir. Feminist kimlik teriminin oldukça kapsamlı olması ve değişik şekillerde yorumlanmasının mühim bir sebebi de kadın hareketlerinin ya da feminist grupların değişik zamanlarda değişik isteklerinin olması ve var olan sistemi eleştirmeleridir (Çavdar, Boyacıoğlu, 2019).

Dalga feminizmlerine kısaca bakacak olursak; birinci dalga/dönem feminizmin ortalama olarak 1840-1920 yıllarını kapsadığına işaret edilmektedir. Baumgardner’ın

(2011) belirttiğine göre, modern feminist hareket artık hem daha görünür bununla birlikte daha muhtelif olduğundan feminizmin ilk dalgalarına yayınlanan alaka canlanmaya başlanmıştır. 19. yüzyılda politika felsefesi açısından demokrasinin hürriyet ve eşitlik fikrinin benimsenmesi, kadınlara kendi haklarını özgürce arama ortamı yaratmıştır. Birinci dalga/dönem direkt kadının öğrenim alma, oy kullanma, iş hayatına katılma benzer biçimde haklarını edinme mevzusundaki mücadeleyi başlatmak ve bilhassa oy kullanma hakkına (süfrajet hareketi) erişmek bakımından kazanımlar elde etmiştir. Bu açıdan Baumgardner (2011), birinci dalganın tek bir amacı olsa bunu vatandaşlık hakkı olarak niteleyebilirdik, der. Çünkü demokrasilerde yurttaş olmanın en mühim sembolü oy kullanma hakkıdır. (Görgün Baran, 2021). Bu bağlamda birinci dalga feminizm, kadınların hem siyasal katılım anlamında oy haklarını bununla birlikte öğrenim, emek harcama haklarını kazanmasında kendi süreci arasında köktcilik sayılan bir açılım sunmuştur.

90'lar Türkiye ikinci dalga feminizminin büyük kazanımlar elde etmeye başladıkları yıllardır. Bu kazanımlardan bazıları kurumsallaşma yönünde atılan adımlardır. Bu bağlamda 1990 da hem Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin bununla beraber Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün (25.10.1990) kurulmuş olması oldukça önemlidir. 1993-1994'te ise Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kuruluş çatısı altında, Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans Programı başlatılmıştır. Tüm bu çabalarla birlikte, 1990'ların feminist teorisi, "Bedenimiz Bizimdir" sloganıyla toplumsal siyaset alanında politik ve bilimsel nitelikli dile, cinsiyetçilik, erkek egemenliği, aile içi şiddet, ev emeği, patriarka, kadınlık ve kadın perspektifi gibi kavramları yerleştirmeye başlamıştır (Davutoğlu, 2017). Bu bağlamda, ikinci dalga feminist düşüncesi, bilhassa toplumsal siyaset reformu talepleri ile direkt toplumsal siyaset alanında kadın haklarını münakaşaya açmıştır.

Buradan hareketle 3. Dalga Feminizm, 2. Dalga'nın başarısız olduğu kabul edilen mevzulara odaklanan aktivistlerin kuramsal bir çerçeve yapmaya başlamaları ve bu doğrultuda örgütlenmeleriyle 1990'larda ortaya çıktı. 90'lar bununla birlikte LGBTİ+Q hareketinin de yükselişe geçmiş olduğu bir devre olması bakımından önemli. 3.Dalga, değişik dinsel, milli ya da etnik kökenlere sahip, kendisini

heteroseksüel matrisin arasında tanımlamayan kadınların, aralarında aşama yaratmadan birlik olması icap ettiğini vurgular.

Bu bağlamda 3. Dalga, 2. Dalga'ya kıyasla daha kapsayıcıdır (Özlen,2019). 3. Dalga'da farklılıkların ortaya konulması, dile getirilmesi eğilimi baskındır. Her kadının değişik baskı ve ezilmişlik, ötekileştirilmiş sorunlarının bulunduğunu ve bu sorunları görmek, ortak noktalarını bulup ortaya çıkararak politika yapmak gerektiğine inanılır.

Trans dışlayıcı feminizm tartışmaları, ancak 2. Dalga ile 3. Dalga arasındaki gerilimden değil, LGBT hareketi ile feminist hareket arasındaki gerilimden de besleniyor. LGBT/kuir hareketi kendisine yol açarken kimlikleri istikrarsızlaştırmayı ve belirsizleştirmeyi, kimliklerin sınırlarını olabildiğince genişletmeyi hedefliyor. Nihayetinde "kimliksiz" bir camia hedefleniyor. Feminist hareket ise, erkek egemenliğine karşı bir tutum sergilerken, kendilerinin daha baskın, belirgin kadın kimliğinin ön plana çıkmasını istediğini görüyoruz.

Sonuç olarak, LGBTİ+Q hareketinin "kimliksizlik/cinsiyetsizlik" vurgusu kadın sorunlarını yok sayamaz hatta kadın düşmanlığına neden olamaz, öte yandan feminist siyasetin tanımladığı kadın kimlikleri tamamen tek tip ve katı olamaz, olmamalıdır. Bu iki hareket birbirini desteklemeli ve örtüşmelidir.

1990'larda topluma yeni bir yorum getiren Postfeminizm kavramı ortaya çıkmıştır. O dönemlerde Amerika'da sıkça kullanılmaya başlamış olan postfeminizm terimi Susan Douglas'ın dediği gibi bir ihtimal medyanın topluma yeni endüstriler uğruna enjekte etmiş olduğu içi boşaltılmış bir kavramdı. 1990'larda medya, sanat ve bilim dünyasının ortaklaşa/karşılıklı tetiklemesi/hareketiyle kadın, hakları, kimliği, cinselliği ile yeni bir algılanış, yorum ve hüviyet kazanmıştı. Artık kadın, erkekle eşit olmaktan oldukça kendi varlığını ortaya geçirmek istiyordu. Ünlü postfeminist teorisyen Luce Irigaray ve Héléne Cixous'un dediği gibi kadının kendiliğine kavuşabilmesinin yolu da kadının özgürleşmesi ile gerçekleşebilirdi. Bu özgürleşme kadının eril dilden ve dünyasından kendisini bağımsızlaştırabilmesine ve kendi dilini kurabilmesine yardım edecekti (Dolmacı, 2011).

Diğer feminizmlerin aksine, post-feminizm, bu ikili karşıtlığın hipotezler ve hipotezler arasındaki bir ikilik olduğunu savunarak, erkekler ve kadınlar arasında temel bir fark olduğu varsayımına karşı çıkar. Postmodern feministler, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin açıkça toplum tarafından üretildiğini iddia ederek, toplumsal cinsiyet ile cinsiyetin kabul görmüş feministi arasındaki ayrımı reddederler.

Özetle; Post-Feministler, feminizmin çıktığı yıllardaki oluşturduğu imkanları doğrultusunda kimi zaman o dönemin düşüncelerini de kullanarak kadınların istediklerini yapabilecekleri, ne isterlerse giyebilecekleri, haklarını çekinmeden savunabilecekleri bir durumun mümkün olduğundan bahsederler. Post-feminizm içerisindeki aktivistler feminizmi benimsemezler eski ve zorlayıcı bulurlar. Onlara göre Post-feminizm kesin bir düşünce savunmadığı için her bireye göredir. Bu dönemde bazı kadınlar kürtaj tüm kadınların hakkı derken, bazıları ise bu düşünceye karşı çıkabilir. Bazılarına göre kadınlara yapılan taciz tecavüz davranışlarının her iki tarafında suçlu görülmesi gerektiğini savunurken bazıları karşı çıkabilir. Post-feminizm LGBTİ kuir çalışmalarıyla da ilişkilendirilmiştir.

2.5 Kuir ve LGBTİ

İlk çağdan günümüze, LGBTİ tarihi çok uzun bir tarihe sahiptir. Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireylerin duygusal ve cinsel birlikteliğini ifade etmektedir. LGBTİ kuir tarihiyle ilgili söylemler çok eskilere Hitit, Sümerler ve Mısıra kadar dayanmaktadır. M.Ö 1400'lü yıllarda eşcinsel evliliğe Hitit yasasında izin verilmektedir ve bu yasa eşcinsel evliliğe izin veren ilk yasa olarak tarihe geçmiştir. (Öztürk. 2016) O zamanlarda bir sorun olmayan bu durumun ayıplanması sapkınlık olarak düşünülmesi tek tanrılı dinlerin varoluş zamanına denk gelmektedir.

Orta Asya'da İslamiyet kabul edilmeden önce Şamanizm dinine inanış vardı ve bu dinde eşcinsel olmayan bir kişi günümüz tabiriyle hoca olamamaktadır. Şamanizm dininde eşcinsellik, yüce bir mertebe gibi kabul edilip daha fazla saygı gösterilirken Osmanlı'da Tanzimat döneminden sonra yavaş yavaş bu ilişkiler azalmaya başlamıştır (Yüzgün, 1993).

19. Yüzyıldan önce LGBTİ+Q bireyleri birçok şekilde cezalandırılmaktadır. Dünya'da en çok eşcinsel öldürülen dönem şüphesiz Nazi Almanya'sı dönemi olmuştur. 1933-1945 yılları arasında elli bine yakın eşcinsel Nazi kamplarına gönderilmiş ve zalimce çalıştırılmaya zorlanmışlardır. O dönemlerde bireylerin eşcinsel olduğunu kanıtlamak adına yakalarına veya kollarına pembe üçgen sembolü takılarak ayrımcılığa uğramış ve Nazilerin deneylerine maruz bırakılmışlardır (Alacaoğlu, 2013). Bu eğilim, modern tarih boyunca sürmüş ve bu bireyler 1960'larda Avrupa ve ABD de başlayan LGBTİ devrim ve hareketinden öncesine kadar ayrımcılığa ve şiddete maruz bırakılmış hatta öldürülmüşlerdir.

LGBTİ kuir bireylerinin şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmasının nedenlerinden biri heteronormativite olarak görülmektedir. Homofobi de hetero düzenin yüzeye çıkardığı ayrımcılık biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan hakları hareketi, ulusal hukuk sisteminin tüm dünyada yeniden canlanması ve reform hareketiyle başlamıştır. 19. yüzyılda Avrupa merkezli Fransız Devrimi'nin ardından, Sanayi Devrimi ve Ekim Devrimi, küresel ölçekte teknolojik atılımlar yaşayıp insanlığa önem veren güçlü bir ivmeye sahip olmuştur. O yıllarda, insanlar eşcinselliğin bir insan haklarının bir konusu haline geldiğini genel olarak kabul ettiklerinde, Amerika ve Avrupa'da öğrenciler, kadınlar ve siyahiler eşitlik, özgürlük ve demokrasi için de mücadele ettiler. Genç ve radikal eşcinseller de bu mücadelelere katılarak çeşitli etkinlikler düzenlediler ve taleplerini medya aracılığıyla ifade etme fırsatı buldular.

Bu mücadeleler bağlamında; LGBTİ+Q bireyleri artık kendilerini belli etmeye başlamışlardır. Hala normal olarak karşılanmayan bu olay haziran ayı içerisinde Stonewıll Inn barında polislerin baskınıyla alevlenmiştir. LGBTİ+Q bireylerinin en uğrak mekânı olan bu bara 27 Haziran 1969 gecesi polis baskın düzenlemiş, birçok kişiyi tutuklamış ve tartaklamıştır. Bunun üzerine oradaki insanlar barı ateşe verip ertesi gün daha kalabalık bir şekilde gelerek bar önünde toplanıp sloganlar atmışlardır. Olanları protesto etmişlerdir. Daha sonraki gün ise tekrar gelip Christopher Street caddesi boyunca ellerinde çeşitli pankartlarla yürümüşlerdir. Bu yürüyüş ise

günümüze “Onur Yürüyüşü-Pride” olarak tarihe geçmiştir. Günümüzde her Haziran’da belli illerde bu yürüyüş devam etmektedir (Koçak, 2017).

İnsanlık tarihi boyunca var olan eşcinsellik kavramı kendisine bir isim bulabilmek için 19. Yüzyılın sonunu beklemiştir. Bu zamana kadar karşımıza çıkan bu kavram belirli dönemlerde suç olarak sayılmış ve bu bireyler günahkâr olarak adlandırılmıştır. 19.yüzyıldan itibaren eşcinselliğin bir suç mu, günah mı olduğu, kişinin kendisinde doğuştan mı var olduğu yoksa sonradan edinilen bir geçiş mi olduğu, hastalık mı ya da cinsel bir yönelim mi olduğu hala tartışılmaktadır. Eşcinsellik kavramının günümüzde bile hala tartışılıyor olmasının sebebi heteronormativite toplumdan yani heterosekselliği tek cinsel yönelim olarak kabul eden bilincin yatıyor olmasıdır.

İlk zamanlarında bu hareket eşcinsel hareket, Batı’da gey hareketi daha sonrasında da lezbiyen ve gey hareketi olarak isimlendirilmiştir. Sürekli evirilen bu tanım lezbiyen gey biseksüel hareketi olduktan sonra en son LGBT hareketi olarak şu an birçok ülkede bu isimle kullanılmaktadır (Özbek, 2017). 1980’ler de birçok LGBT bireyinin endişelendiği bir sorun ise cinsel yolla bulaşan AIDS’in ortaya çıkması olmuştur. O zamanlarda bu hastalığın gey bireylerde çıkıyor olması toplumun ciddi tehdidi haline gelmiştir. Bu nedenle o yıllarda LGBT bu hastalık üzerinden ciddi ayrımcılığa şiddete maruz bırakılmış, AIDS artık “gey hastalığı/ gey salgını” olarak adlandırılmıştır. Daha sonra 1987’de kurulan ACT UP-AIDS Coalition To Unleash Power (Gücün Açığa Çıkması İçin AIDS Koalisyonu) örgütü ile 1990’da kurulan Queer Nation örgütü bu hastalığın önlenmesi ve bilinçlenmesi üzerine hem LGBT bireyler hem de AIDS hastalığı konusunda medyada toplumu bilinçlendirmek adına çalışmalar yürütmüşlerdir (Özbek, 2017).

LGBTİ+Q bireylere ve homofobik suçlara karşı çıkan yasalar şu an gelişmiş ve gelişmekte olan Batı ülkelerinde yürürlükte olup bu bireylerin evlilik haklarını desteklemekte ve kendilerini görünür kılmak isteyenlere destek vermektedir.

3. MODERN SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR

3.1 Modern Öncesi Sanatta Kuir Yaklaşımlar

Sanat olgusu, geçmişte özellikle bütüncül bir anlayışla medeniyet çağında kapalı bir tanımla ortaya çıkmıştır. Bu tanım, sanatsal etkinliğin amacını ve işlevini açıklar. Örneğin, eski Mısır ve Antik Yunan dönemlerdeki resim ve heykellerin açık ve benzersiz bir amacı olabilir. Her zaman ve medeniyetlerden bu resim ve heykeller, tüm medeniyetlerin kutsal/dini değerlerini vurgulamak ve bu manevi değerleri onurlandırmak için uygulanmaktadır (Sarı, 2018). Bu bağlamda sanat, yaratıcı bir alan değil, modern anlayışın bir uygulamasıdır.

Modernleşme ve modernite kavramları genellikle geleneksel veya modern öncesi toplum ile modern toplum arasındaki fark ve karşılaştırma ile açıklanır. Modernleşme kavramı, geleneksel ya da modern öncesi bir toplumsal tipten modern bir toplumsal tipe doğru evrilme ve bu tipin şekillenmesi sürecini ifade etmek için kullanılırken, modernite kavramı ise gelişme ile birlikte ortaya çıkan yeni bir toplumsal aşamayı belirtmek için kullanılmaktadır.

İlk dönemlerde Antik Yunan'da eşcinsellik ile heteroseksüellik arasında hiçbir fark olmadığı belirtilmişti. Örneğin, MÖ 5. yüzyılda, Atinalı general ve politikacı Alcibiades için “Ergenlik zamanında kadınların kocalarını ellerinden alırdı, gençlik zamanında ise kocalarının elinden kadınlarını…” diye bahsedilir. Bu söylemlerden sonra hemcinslerle olan ikili ilişkiler tuhaf doğal olmayan bir durum olarak karşılanmaya başlanmıştır.

Ölüme kadar götüren yaptırımların sırası 11. ve 12. yüzyıllarda başladı. 12. ve 14. yüzyıllar arasında Avrupa toplumu eşcinselliğe hoşgörülü değildi. Katoliklik söylemlerinde "doğal" seks kavramına uygun olmadığı, doğada eşcinsel bir ilişki olmadığı savunularak eşcinsel ve diğer yönelim ilişkileri tamamen yasaklandı. (Uysal, 2015).

İlerleyen dönemlerde Osmanlı çağı başlamış olup, iç oğlan kavramının çok yaygın olarak kullanıldığı bir döneme girilmiştir. Soyut olarak değil somut bir şekilde alenen görülen minyatürler, resimler yoğun olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı döneminde Orta Çağ'da yasaklanan ilişkilerin gün yüzüne çıktığını ve o dönemde eşcinsel olmanın askerlik gibi kutsal sayıldığı bir dönem olduğunu görmekteyiz.

3.2 Modern Sanatta Kuir Yaklaşımlar

Yaşadığımız çağın sanat ve estetik anlayışını anlamanın belki de en kolay yolu, onu yaratan ve özümseyen bireyi ya da sanatçıyı işlemek ya da analiz etmektir.

Günümüzde de yaygın bir biçimde kullanılan "modern" sözcüğü "tam şu an" anlamına gelen "modo" ve onun türevlerinden olan "modernus" sözcüğünden gelmektedir. İçerdiği bilgiler sürekli evrilse de modern sözcüğü sürekli olarak eskiden yeniye geçiş olarak ilk çağlardan günümüze kadar bu anlamla var olmuştur (Şahin, 2016).

Toplumun her döneminde sanat var olduğu gibi bu dönemde de devam etmektedir. Sanat alanında geçtiğimiz yüzyıllar boyunca cinselliğin, kadın erkek bedeninin tema olarak alındığı görülmektedir.

Modern sanatta var olan anlayış ve estetik, klasik sanattan kopuş anlamına gelmektedir. Modernizm 19. Yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve giderek kabul görmüş estetikçi bir sanat anlayışını içermektedir. Başka bir tanımla modernizm klasikliği geride bırakma olarak tanımlanmış aslında yeni klasik bir dönem olarak eskinin etkisi altında yeni şeyler üreterek bir döngüye girmiştir.

Sanatın dilbilim alanlarını görsel olarak topluma daha kolay anlatabilme gücünün yanında, insanları estetik olarak etkileme rolü de vardır. Estetik yüzyıllar boyunca sanat felsefesinin bir alanı olarak görülmekte ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Estetik denilince aklımıza ilk gelecek olgu güzelliktir (Dede, 2015). Bu nedenledir ki Osmanlı döneminde ki minyatürler de de gördüğümüz gibi erkek figürleri daha alımlı, daha yumuşak hatlarla ve genç görünümlü olarak resmedilmiştir. Toplum içinde eşcinsel/gey kimliğinin kabulü için bu görsellik ve estetik duygular önem taşımaktadır. Bu bireylerin cinsel kimliklerini heteroseksüel toplumun içinde şiddete, ayrımcılığa,

baskıya maruz kalmadan açıklamaları, kendilerini özgür hissetmeleri ve görünürlüklerinin birazda olsa artması için bu tarz eylemlerin hem sanat alanında hem de toplum olaylarında çoğalması gerekmektedir.

Sanat tarihine bakıldığında her dönemde ilkel toplumlardan günümüze kadar farklı yönelimlerin izleri görülebilir. Genel olarak toplumun algısına baktığımızda her alanda bu durumun yok sayılmaya çalışılması, bastırılması gerektiği hatta hastalık gibi varsayarak ilkel yöntemlerle tedavi edilmesine kadar gittiği karşımıza çıkmaktadır.

19. yüzyılın ortalarına geldiğimizde yeni icatların ortaya çıktığını görmek mümkündür. Bu süre zarfında endüstriyel, bilimsel, teknolojik gelişmeler olmuş ve toplumun yaşamını etkilemiştir. Medya ve yayıncılık teknolojisindeki gelişmeler gazete ve dergi üretimini artırmış ve reklam sektörünü genişletmiştir. Bu gelişmeler neticesinde 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında yeni gelişmelerin, yeni sanat akımların çıktığı görülmektedir. Sanat, hislere dayanan, yaratıcılığı temel alan bir sürece doğru adım atmıştır (Ataseven ve Yayman, 2018).

Bu değişimin en önemli göstergesi soyutlamadır. Sanatsal bir ifade aracı olarak soyut yön özellikle sanat ile modern ve uygulamalı teknoloji arasındaki ilişki, eserin soyutlanmasında bir kaymaya yol açtı. Sanatçının eserini soyutlama girişimi, klasik sanat görüşünden bir kopuş göstermektedir. Soyutlama aynı zamanda kavramsallaştırmadır ve yaratıcı bir imaj yaratır. Tüm bu faktörler, genel sanat kurallarına aykırı olarak değişimi geliştirir ve etkiler. Soyutlama, sanatçının eserini dönüştürme girişimi midir yoksa bir görüntünün en basit ifadesi midir? Bu sorunun cevabı sanatın tarihsel dönüşümünde yatmaktadır (Özeskici, 2019).

20. yüzyılın ilk yarısında üsluplarını tanıyan sanatçılar, modern sanat adı altındaki yeni bir akımları denemeye ve yaymaya başladılar. Modernizmin sanatçılarından soyut sanatın ve soyut resmin öncüsü olan Rus sanatçı Kandinsky'nin (1866-1944), ruhani boyutunun yoğunluğunu aktarma, heyecanını saf renklerle görsel olarak anlatabilme inancı soyut sanatın başlama düşüncelerinden olmuştur. İlk soyut resimleri 1910 yılında Almanya'nın Münih kentinde yapan Kandinsky, modern anlamda bir öncü oldu

Görsel 3.1

Wassily Kandinsky, Contrasting Sounds (Karşıt Anlaşmalar), 1924, K.Ü.Y.B



1940'larda çıkan leke ağırlıklı bir Fransız tarzı olan "*Tachism*" Taşizm soyut dışavurumculuğun genellikle Avrupa temsili olarak kabul edilir. Ressamlar çalışmalarını, tuvalin dibine kontrolsüz bir şekilde doğrudan bir tüpten dökerek, damlatarak, serperek, ovalayarak veya sıkarak yaratmaya çalışırlar. İlk bakışta, kompozisyon fikri burada baskın görünebilir, ancak hemen harekete geçmek, etkinliğin yönetilmesiyle paralel olarak gerçekleşmektedir (URL-1), (Görsel 3.1.)

İfadeden vazgeçme ve onu benimseme sürecinde somut ve soyut farklı türlere yer açar. Normları dayatmaya karşı çıkılır, daha doğrusu, bedenler, soyut aşamalar, formlar ve bunların bağlamları arasında tanınabilir ilişkiler yaratmak yerine, onlara farklı bir şekilde bakmak daha iyidir ve ilişkiler gelişebilir.

Başka bir deyişle, soyutlama ilişkilerle ilgilidir. Soyutlama, resmi ilişkilere garip bir yatırım, oyunlar aracılığıyla sosyal ilişkiler talep etmenin bir yolu olabilir. Soyutlama yoluyla, farklı uyum biçimleri, sapma arzusu ve bedenle yeni ilişki kurma yolları önerilebilir. O Halde bu dönemin soyut çalışmaları da kuir sayılabilir mi?

Görsel 3.2

Sam Francis, Around the Blues, 1957, Tate Müzesi, T.Ü.A.B



Sanatta kuir soyutlama, temsili bir iş yaratmayı reddeden kuir sanatçılar tarafından uygulanan bir strateji olarak düşünülebilir, bunun yerine sanat tarihinin kanonuna zaten kabul edilmiş bir sanat tarzını manipüle eder (Ledesma,2019).

Tate galeri 1861-1967 yılları arasında yapılan birçok değerli eseri "Queer British Art" (Queer Britanya Sanatı) adı altında izleyiciye sunmuştur. Bu yıllar arasında lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve kuir (LGBTQ) kimlikleriyle ilgili çalışmalar yapan sanatçıların eserleri yer almıştır. Aslında eserler LGBTİ kimliklerinin bir yansıması olarak görülmektedir (Görsel 3.2).

Sanatta kuir ya da kuir sanat dediğimiz zaman genellikle LGBTİ ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Heteroseksüel bir sanatçının yaptığı işler kuir olarak algılanmazken LGBTİ sanatçıların yaptığı eser kuir terimiyle ilişkilendirilebiliyor. Bu yaklaşım doğru sayılmamaktadır çünkü heteroseksüel bir birey kuir işler yaparken LGBTİ+Q bireyler kuir işler yapmayabilir. Kuir terimi her cinsel kimliği içine alan şemsiye bir terim olduğundan dolayı heteroseksüel veya homoseksüel bireyler özgür/özgün işler yapabilmektedir. Yakın tarihte Chicago'da gerçekleşen bir sempozyumda, sanatçı Carl Pope kendisine göre "queer art" olan, ama eseri üreten sanatçıların eşcinsel olmadıklarını gösteren örnekler sunmuştur. Bu nedenle kuir üretimin kesin olarak kuir bakış açısıyla ilgili olmayıp, tam tersi şekilde de karşımıza çıktığı görülmektedir. (URL-2, 2019)

4. ÇAĞDAŞ SANATTA KUİR SOYUTLAMALAR

20. Yüzyılın başlarında artık Batı resim geleneği geride kalmış, soyut sanat örnekleri ortaya çıkmıştır. Soyut sanatın ilk örnekleri 1910'da Kandinsky'nin yapmış olduğu suluboya resimle kendisini göstermiştir. 1910'larda başlamış olan bu tarzın en büyük özelliği sanatçıların artık doğaya bakmadan içlerine dönüp yaratıcılıklarını ortaya çıkarmalarıdır. Zihinsel yaratının ön plana çıktığı bu dönemde, figüratif sanatın başvurduğu araç gereçler anlayış yerine, daha canlı renkler geçmişe aykırı çizgiler, kenarlar ışık gölge ve renklerle sağlanan uyum hakimdir.

Bu bağlamda; soyut yapısal bütünlük temelinde olan sanatçı, doğadaki yaratıcı sürecin özünü benimser. Nesnelerin stilini ve kavrayışını renk, doğrusallık ve formda daha derin bir biçimde ifade etmiştir. Bütünlük sağlamaya çalışıp sınırlı bir doğa izlenimine sahip olduklarını fark eden sanatçılar, sanatın doğadan kaçma eğilimini reddetmiş ve bu görünümün arkasındaki özü incelemeye çalışmıştır. Soyutlamanın temelini oluşturan formun özüne, doğasını anlama gerekliliğini savunmuştur (Öztütüncü, Özkartal, 2015).

Heteroseksüel toplumun dışında kalan insanlar da saklanmadan yaşamak isterler. Toplumun kabul gören algılarından, kıyafetlerinden, düşüncelerinden sıyrılıp kendileri gibi davranıp kabul görmek isterler. Dışlanan ayrımcılığa ve ötekileştirilmeye maruz bırakılan bireyler için yaşam oldukça zordur. Bu durumda sanat, toplumsal cinsiyet konularını gündeme getirmek için kendini ifade edebilmek için iyi bir araç olabilir. Sanat, farklı inanç ve kültürlerden şimdiye kadar uzak olduğu için insanların düşüncelerini değiştirebilmektedir.

1970-80'li yıllarda AIDS hastalığının çıkışı ile birçok sanatçı hayatını kaybetmiş, artık eşcinsellik toplumda açık ve siyasi bir konu haline gelmiştir. Bazı sanatçılar o dönemde yaşanan bu trajik olayları ve görünürlüklerinin mücadelesini ifade etmenin farklı yollarını bulmuşlar, bu olayları öz kimlik, toplumsal cinsiyet ve teori olarak ele almışlardır.

Günümüz toplumumun gelişip bu konuları aştığı umulsa da “kuir soyutlama” mesajların soyut bir şekilde ifade edilmesi açısından güçlü bir araç olmaya devam etmektedir.

4.1 Hard Edging (Sert Kenar Resmi)

“Sert Kenar” ismini ilk kez 1959 tarihinde açılacak bir sergi için Jules Langster önermiş fakat bu sergi 4 Soyut Klasikçi adı altında açılmıştır. Söylenen bu yeni ifade gün geçtikçe renk canlılığı, pürüzsüz yüzey ve ifade biçim yalınlığını içeren resimler için kullanılmış ve bu resimlerdeki keskin hatları ifade etmiştir. Bu soyutlama resimlerde yüzey dokusuz ve düzgündür. Belirli şekiller parçalara bölünüp geometrik soyutlamayla benzerlik gösterse de bu tarzın gayet yalın dikkat çeken bir görünümü vardır (Gökduman, 2018).

“Hard Edging” denilen “Sert Kenar” resminin ana teması renktir. Resimler sadece keskin hatlardan ve renklerden oluşmaktadır. Hard Edge “Sert Kenar” aynı zamanda 20. Yüzyılın başlarında Op Art, Geometrik Soyutlama ve Ressam sonrası Soyutlama tarzlarıyla bağlantılı olup onların izinden yürümüştür.

Hard Edge akımı altında kabul edilen araştırmaların çoğu ile geometrik format arasındaki ilişkiyi açıkça görebilirsiniz. Sanatçı Frank Stella ve Leon Polk Smith'in eserlerinde, resim düzleminin dış geometrik formu, resmin kendisine aktif olarak katılır. Ayrıca rengi bir renk olarak izlemeye çalışırken, rengin dış sınırının net bir şekilde gösterilmesi, ayrılması ve düzlem geometrisiyle (daire, üçgen, dörtgen, kare vb.) uyuşması da açıktır. Eserlerdeki keskinlikler bantlarla bölünerek elde edilir, çoğunlukla parlak metalik renkler kullanıldıktan sonra yüzeydeki bantlar çıkartılır.

"Sert kenarlı" akımın kabul ettiği çalışmalarda, çok dikkatli simetrik geometrik şekillerin sorunları vardır. Minimalist sanatın öncülüğü yapan bu akım ve renk alanında da kullanılır, bazen birçok ortak yönleri olduğu için ayırt etmek zordur. Ayrıca bu iki akım altında kabul görmüş sanatçılar da bulunmaktadır (Özden, 2016).

Sert Kenar tarzını benimsemiş ve bu tarzda eserler üretmiş sanatçılardan bazıları şunlardır; Paolo Arao, Jeffrey Gibson, Edie Fake, Math Bass,

4.1.1 Paolo Arao

Paolo Arao, güçlü doku ve renkleri medya ile birleştirerek, esneklik ve açıklık kavramlarını keşfederek resimlerini ve sanatını tasarlamaktadır. Kullanılmış giysi kumaşlarından, ticari kumaşlardan ve kullanılmış tuval bezlerinden sanatını tasarlamaktadır (Görsel 4.1.) Bu tarzda yapılan işleri kuir mekanlara, halılara veya bayraklara benzetiliyor. Paolo kendi sanatıyla ilgili bir röportajında şunları söylemektedir;

> "Çalışmam geometrik soyutlamaya dayanıyor. Hem birlikte hem de karşı çalıştığım bir tarih soyları var. Soyutlama yoluyla, özellikle geometrik soyutlama yoluyla, elastik queerlik kavramını keşfetmenin yollarını deniyorum. Stüdyoda kendime sorduğum sorulardan biri de "Soyutlama veya geometri eşcinsel olabilir mi?" Tekstil ürünleriyle çalışmak, yıllar boyunca birlikte çalıştığım ızgaranın geometrisini ve "düz" sistemini yumuşatmaya yardımcı olacak uygun bir malzeme gibi geliyor. Yorganlar ve tekstiller benim için de zengin bir referans kaynağı oldu" (Hancock, 2021).

Görsel 4.1

Paolo Arao, 52.hafta Adlı Kişisel Sergisi, Barney Savage Gallery



4.1.2 Jeffrey Gibson

LGBTİ+Q bireyi olan Gibson 19.yy. sonlarında o dönemin dans kıyafetlerini, geleneksel gömlekleri andıran bu kıyafetlerini dokurken kendi çok yönlü kimliğini de işlemiştir. Gibson'ın işlediği bu kıyafetler ve demir başlıklar, o dönem harici güncel

siyasi sosyal meselelerin bir karışımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Birbirinden farklı materyalleri kullanarak kimlik, ırk din konularının üzerine bir yorum getirmektedir. Kendine has bir tarzı olan Gibson, eserlerini geometrik soyutlama ile tanımlayıp her şeyi resim perspektifinden düşündüğünü söylemektedir.

> *"*Biçimsel soyutlamayı ve kontrol edilmiş gibi görünenleri seviyorum. Eski boncuk işi ve tekstil parçaları, maddesellikleri ve önceki bir tarihin varlığı nedeniyle buna karşı çıkıyor. Çalışmalarımdaki malzemeler ve renkler, izleyicileri Kızılderili tarihi ve estetiğinin merceğinden görmek için konumlandırıyor. Pop kültüründe, bazı dansçılar arenada oldukça görünür olmalı ve ben de pratiğime benzer bir düşünce tarzı uyguluyorum. Floresansı veya gerçekten yüksek kontrastları tercih ediyorum. Ancak punk rock, disko, R&B, Op Art, Pattern and Decoration hareketi ve çeşitli moda tarihlerinden birçok başka referans da var. Kendi anlatımımı yansıtan melez bir estetik yaratıyorum. Bu tabloyu (Görsel 4.2) geçen yıl Los Angeles'taki Roberts Projeleri'nde gösterilen daha büyük bir çalışmanın parçası olarak yaptım. LGBTİ+Q topluluğunda seçilen aile fikrine sık sık atıfta bulunulmaktadır ve bu benim için de çok kişiseldir. Kocam ve benim evlat edindiğimiz iki harika çocuğumuz var ve bu deneyim aileye ve geniş aileye bakış açımızı kökten şekillendirdi. Çalışmanın bir diğer önemli unsuru, cinsiyet ve kuirlik ile ilgili olduğu için zamir kullanımına odaklanmasıdır. (URL-3, 2021),

Gibson'ın tuval ve ham deri üzerine birçok soyut geometrik resmi bulunmakta desen, ışık, rengi araştırıyor ve izleyiciyi soyutlamayı görmeye teşvik ediyor. Ayrıca orta ve büyük figüratif heykeller de görülüyor. Renkli "kulüp çocuğu" figürleri, 1980'lerde ve 90'larda Güney Kore, Londra ve New York'taki kuir kulüp sahnelerindeki deneyimlerinden ilham alıyor ve performansa, teatralliğe ve toplumsal deneyimlere olan ilgisiyle bağlantılı. Buna karşılık, "atası" figürleri özenle süslenmiş pelerinlerle kaplanmış ve kafataslarını veya eski Mississippi kültürü heykel kafalarını anımsatan kil başlarla süslenmiştir. Bu eserler görsel olarak şiddetli olsa da sanatçı tarafından öğretmen ve kültür taşıyıcıları olarak görülüyor.

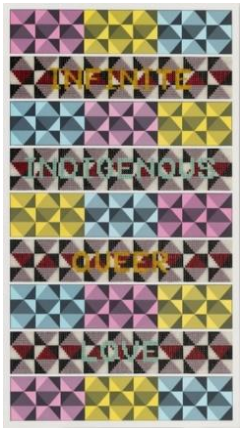
Görsel 4.2

Jeffrey Gibson, Ailelerini Seçtiler
2020,Tuval üzerine akrilik, cam boncuk



Görsel 4.3

Jeffrey Gibson, Sonsuz Bağımsız Aşk,
2020, Tuval üzerine akrilik, cam boncuk



4.1.3 Edie Fake

Edie Fake, trans kimlik ve kuir mekân temalarını mimari ve süsleme merceğinden inceleyen, izleyiciye sunan transseksüel bir ressam ve aktivisttir. Fake resimlerine, oto portre olarak başlayıp daha sonra renk, desen ve mimari biçimler aracılığıyla kuir konularına gönderme yaparak devam ediyor.

Fake'in çalışmaları, ünlü "Hafıza Sarayları" serisinden gelişmiş, kentsel lezbiyen barların ve eşcinsel gece kulüplerinin yeniden tasarlanmış cepheleri ABD'nin sosyal ve politik iklimindeki değişimler nedeniyle yeni bir kırılganlık hissine sahiptir. Mimari bileşenler, trans kimliklerden kaçma yolları için görsel metaforlar olarak kullanılmıştır. Panelde görülen guaj ve mürekkep kullanılmış yakın ölçekli bu resimde (Görsel 4.4), bireylerin geçiş adaptasyonunun fiziksel, zihinsel ve cinsel yönlerini de bizlere yansıtmaktadır. Bu bağlamda eserleriyle ilgili olarak Fake şöyle diyor: "Gittikçe bu mimariye bir anarşi getirmeye çalışıyorum ya da kuir alanın ne olduğu ve olabileceğine dair bir fantezi ve coşku" (URL- 4, 2021).

Görsel 4.4

Edie Fake, Neutralities, 2018, Guaj ve mürekkep



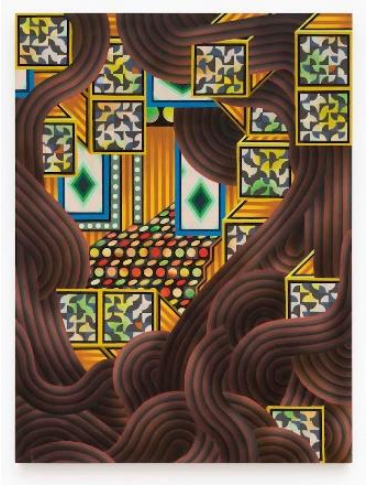
Fake'in yaptığı son çalışmalarda belirli bölgelerdeki lezbiyen ve gey mekanlarının ayrıntılı tasvirleri görülmektedir. Mimari formlar genellikle yeni çalışmalarında belli olsa da önceki serilerine göre daha kapalı halde görünmektedir. "Tangles" (Görsel 4.5) adlı eserinde havalı benekli bir merdiven hafif gri tonlarını andıran renkleriyle resmin dengesini belirterek merkeze dikkat çekmektedir. Görselin alt kısmında bulunan kare kutular ön tarafa uzanır ve kahverengi kıvrımlar resmi hareketli tutar.

Bir galeri beyanı bu eserlerin renk biçim ve mimari konuları cinsel kimliklere ve cinsiyet öğelerine öncülük eden bir tür oto portre olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. Fake'in asıl amacı izleyiciye mesajı iletmek olmasa da toplumda yaşanılan olayları eserlerinde görülmektedir. "In T Room" (Görsel 4.6) eserinin çözümlemesinde sekiz farklı renkte olan karelerin ortada birleşip 'T' harfini oluşturması 'testosteron' veya 'transseksüel' anlamını taşımaktadır.

Dört kare kadından erkeğe 'M' harfini oluşturacak şekilde bağlı olan 'F' ve 'T' harflerini içerir. Bir Chicago röportajında göğüs sarma ile ilgili bir resim yapacağını ve göğüs ameliyatı konusunu eserlerine yansıtacağını söylemiştir. Bu söylemlerin etkisiyle Edie Fake'in genel amacı açık görünüyor: Cinsiyet ifade özgürlüğünün hüküm sürebileceği canlı bir alan yaratmak (Macmillan, 2018).

Görsel.4.5

Edie Fake, Tangles, 2017



Görsel. 4.6

Edie Fake, The T Room,2018



4.1.4 Math Bass

> "Ben eşcinselim ve hayatımda yapmam gereken birçok kostüm ve duruşa ya da kendimi içine doldurmam gereken şeylere direndim. Şimdiye kadar ki hayatımı düşündüğümde, yapmak istemediğim şeyleri yapmak her zaman çok zordu. İlk yıllarımda, yetişkin hayatıma geri dönmeye çalıştığım, her zaman eksik gibi göründüğüm, boyun eğmez bir disiplin vardı, ama bunu nasıl yapacağımı tam olarak bilmiyorum. Önceden belirlenmiş herhangi bir kutuya sığmak bana doğal gelmiyor. Bu nedenle Queerliği bir cömertlik alanı olarak düşünüyorum: insanlara bazı açılardan kendilerini işe yansıtmaları için çalışma ve mekânda hareket etmeleri için alan sağlamak. Bu önemli…" (Locks, 2015).

Math Bass yeni bir kuir dil yaratmak için işaret ve sembolleri altüst etmektedir. Sanat hayatına öncelikle bir performans sanatçısı olarak başlamış daha sonra resim heykel ve video art şeklinde devam ettirmiştir. Çalışmalarında sayısız temayı araştıran Bass, genel olarak hareket ve sınırlama arasındaki gerilimle oynamakla ilgileniyor. Kompozisyonları, aynı görüntünün farklı yorumlarına katkıda bulunan belirsiz bir içeriğe sahiptir. Bass'ın (Görsel 4.7- 4.8) parçalarından "*Newz*" toplumsal cinsiyetin kaygan doğasını tartışmak için pop kültürün toplumsal cinsiyet sembollerinden yararlanır. Cinsiyet gerilimleri, Bass'ın çalışmasında pozitif ve negatif boşlukların bir fallus veya vajina gösterme önceliği için savaşırken görülebilir. (Trusty,2019).

Görsel 4.7

Math Bass, Newz, 2019



Görsel. 4.8

Math Bass, Newz, 2014



4.2 Renk Alanı

Sanatta 1940-1960 yılları arasında Soyut Dışavurumculuk tarzı var olmuş daha sonra yerini Renk Alanı/Geç Resimsel Soyutlama anlayışına bırakmıştır. Renk alanı resmini en sade biçimde açıklamak gerekirse sanatçının yüzeydeki renk kullanımı olarak tanımlayabiliriz. Saydam ve özensiz boya kullanımı, dokusuz yüzeyler, adeta sanatçının imzası olarak karşımıza çıkar. Bu resimlerde oldukça özgün bir tarz benimsenerek, genellikle geniş alanlar boyanmış derinlik ve üç boyutlu izler dışlanmıştır. Amacı sanatı mitoloji, duygu ve farklı inançlardan arındırmaktır. Renk alanı resminin ilk öncüsü Mark Rothko olarak bilinir ve 60'lı yıllarda Helen Frankenthaler, Morris Louis, Kenneth Noland gibi sanatçılar da bu tarzı benimsemiş ve çalışmışlardır (Karabaş ve Polat, 2016).

Helen Frankenthaler'in Greenberg'e yönelik lekeli soyutlamasından ve eleştirisinden esinlenen yeni grubun üyeleri arasında Kenneth Noland ve Maurice Lewis (Morris Louis ve Jules Olitski gibi sanatçılar) yer alıyor. Bu sanatçılar soyut dışavurumculardan daha biçimseldir ve astarsız tuval üzerine yağlı ve akrilik boya kullanırlar. Frankenthaler gibi sanatçılar, boyalarının tuval üzerinde durmak yerine tuvale nüfuz etmesine izin verirler (Wolf, 2021).

Bu teknik, resimlerine bir renk bütünlüğü ve eşit, düz bir tutarlılık duygusu katmaktadır. Renk alanı, soyut resimde büyük bir gelişmeye işaret ediyor çünkü arka plandan öne çıkan formları veya genel iddiaları sıkıca önleyen ilk stildir. Bunun yerine,

şekil ve zemin bütünleştirilir ve resmin yüzeyi olarak kabul edilen alan, tuvalin kenarının ötesine uzanıyor gibi görünür.

4.2.1 Carrie Moyer

Carrie Moyer, Elizabeth Murray, Helen Frankenthaler gibi birçok sanatçıyı takip ederek, renk alanı, pop art ve feminist sanata atıfta bulunmaktadır. Moyer'in eşsiz resimleri ve kuir aktivizminden, onun tarihinden yararlanarak yaptığı çalışmalar sanattaki tarihi araştırmayı ve bunun üzerine düşünmeyi amaçlıyor. Bu resimlerdeki formlar, biçimler, rengin kullanım şekli soyut estetiği ve soyut imgeleri birleştiriyor. Canlı renklere sahip bu dokulu formlar sık sık zeminde çalışılır, genellikle metalik ve parıltılı yüzeyler içeren katmanlı soyut kompozisyonlardır.

"Soyut bir ressam olarak başladım. Ancak, 90'lı yılların başlarında kamusal sanat projeleri ve queer kimliğe dahil olduğum için, kişinin cinsel kimliğinin kökenine ilişkin sosyal fikirlere bakan çalışmalarla, genellikle kara mizahla resimlere dönmeye karar verdim" (Bui, 2019).

Moyer 1991'de Sue Schaffner ile kimliklerin cinsiyetlerin kamulaştırılması adına 'Dyke Action Machine/DAM' isimli sanat projesini kurdu. Queer Nation ile çalışmaya başlamış, uzun bir süre anonim olarak projelerini yönetmişlerdir. DAM çeştli aktivistlerle beraber Kapitalist bir toplumda tüketici grubu olarak var olmadıkça kişinin "var olamayacağı" temel varsayımını sorgularken, proje reklam verenin rolünü oynadı ve birçok pankartlar, kataloglar posterlerle seslerini duyurdular (URL-5, 2021).

"1991'de başladı… Bu bizim (Carrie Moyer ve Sue Schaffner) bir nevi sokak reklamcılığına girip, onu kendi versiyonumuzu yaptığımız bir projeydi. O zamanlar, ana akım medyada eşcinsel insanlar, özellikle de lezbiyenler için çok az maruz kalma vardı. Yani… bu bizim projemizdi." (URL-6, 2021).

Sanatçı, karmaşık ve baştan çıkarıcı renk alanı, soyut tablolarına bir dizi stil ve fiziksel referans yüklüyor; 1960'lar ve 70'lerin karşı kültür grafikleri; 1970'lerin feminist sanatı; ve bedensel formlar ve sıvılar. Moyer, "Yağlı boyanın çirkin üvey çocuğu" olarak adlandırdığı akrilik boyanın tüm yeteneklerini keşfederken, sık sık yerde çalışıyor, döküp yuvarlıyor ve parlak parçalar ekliyor. Moyer, 1960'ların protesto resimlerinden görüntüler çizerek sanat ve siyaset arasındaki ayrıma meydan okuyan bir projede sanat ve tasarıma olan ilgisini birleştiriyor. Son dönem resimleri şüphesiz kendi politik zevkiyle tuhaf ve aldatıcı şeyleri temsil ediyor.

Görsel 4.9

Carrie Moyer, Korsan Jenny, Tuval Üzerine Akrilik, Parıltı ve Grafiti, 2013



4.3 Drag ve Kuir

Bir drag[8] aktivisti olan Flawless Sabrina, "Kültür, kendi teninizde rahat olmaya elverişli değildir. Ama kendi kimliğiniz için bir sorumluluğunuz var" diyerek toplumdaki tabuları yıkmaya çalışmaktadır. Her dönem var olan cinsel yönelim, kimlik, cinsiyet konuları özellikle son yıllarda daha fazla üzerinde durulan konular olmaktadır. Drag alt kültürünün gelişmesiyle birlikte teknoloji de gelişmiş,1990'ların ortalarında RuPaul Charles, tarihteki en seçkin kraliçelerden biri olmuştur. Pop kültür ikonu statüsünü korumak için yeteneklerini müzik, oyunculuk becerileri ve marka tanıtımı için kullanmıştır. Bu, artık kimliklerini göstermek için halka açık bir yer inşa etme fırsatına sahip olan yeni bir drag kraliçesi çağını beraberinde getirmiştir. Türkiye'de ise bu gibi konulara her zaman uzak durulurken ekranlarda aniden "Huysuz Virjin" adıyla gördüğümüz bir Drag queen gündeme gelmiş, hemen hemen herkes bu fikre biraz daha ısınmaya başlamıştır. Peki nedir bu Drag/ Drag Queen ?

Çoğu kişi onları trans bireylerle karıştırsa da Drag aslında bir performans sanatı ya da sahne şovu sanatı olarak tanımlanabilir. Drag 19. Yüzyılda ortaya çıkmış, karşı cinsle özdeşleşen kıyafetleri giyerek abartılı sahne şovları sergilemek demektir. Drag Queen ise, erkeklerin kadın kıyafetleri giyerek, süslü makyajlar yaparak kadınların davranışlarını sergileyen, benimseyen kişilere verilen addır. Drag Queen kadar çok

[8]Drag: Sürüklenme" terimi, erkeklik, kadınlık veya diğer cinsiyet ifadesi biçimlerinin performansını ifade eder.

örneği olmasa da kadınların erkek kıyafetlerini giyerek erkek gibi davrandığı sahne şovuna ise “Drag King” denmektedir. Drag performansları sergileyen kişiler her türlü cinsel yönelime sahip olabilir, bir gay ya da transseksüel olabileceği gibi heteroseksüel de olabilir.

Kuir’in kendisini gösterdiği bir diğer alan ise performans sanatları olmuştur. Bu bağlamda günümüzdeki Drag gösterileri kimliğin sınırlarını ve özünü sorgulamakta, toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklenilen davranışlarına dikkat çekmektedir.

Drag kraliçeleri, belirli eşcinsel toplumlarının önemli bir parçasıdır ve her zaman bilimsel araştırmalarda performans ve performatifin odak noktası olmuştur (Jones, 20017). Drag’ın queer gücü, aynı zamanda, toplumsal cinsiyet ve cinselliğin baskıcı tepkilerini ortadan kaldırırken, aynı zamanda bu normatif dürtüleri farklı kılmak için aşma ve zorlama stratejisidir.

Eşcinseller gizli, sessiz kalması gerektiği ve eşcinsellerin kadınsı özelliklerinin çok açık bir şekilde "gey" e dönüştürülmesi fikri ilgi odağı haline geldi. Performans, ayrıca bir kişinin kendi yüzünü koruyabilir, kurtarabilir veya başkalarının yüzüne saldırabilir. Drag queenler yükselerek iç topluluğunun güvenli sınırları dışında müzakere ederken fiziksel şiddetin yerini almak için hızlı bir şekilde sözlü zekayı kullanır. Kendini korumaya veya diğer saldırılara ek olarak, bu tür aşağılayıcı törensel iletişim, benim şakacı yıkım dediğim şey aracılığıyla birliği de inşa edebilir (Sikora,2015).

Drag herhangi bir cinsel kimliğe veya tercihe sahip olabilir ve bu nedenle herhangi bir bireyi tanımlayamaz. Sonuç olarak, cinsiyetin bir tezahürü olarak tanımlanır ve oyuncunun kimliğiyle hiçbir ilgisi yoktur.

Bu bağlamda Butler “cinsiyet, fiziksel varlık veya yokluk yoluyla figürlerin, karakterlerin üretimini disipline eder” diyerek, yokluk ve varlık (yapay göğüsler, şekillendirme, yüz kılı vb.) ile drag queen'i tanımlamıştır. Drag, topluluğunda ilişkileri hakkında çeşitli hikayeler anlatarak kimliğini büyük ölçüde etkiler. Üstelik Kraliçe kendi kıyafetlerini seçerek estetik bir görünüm yaratır. RuPaul Charles'a göre, “Giysiler yalnızca giydiğiniz kıyafetler değil, aynı zamanda karakterinizi çoğu zaman bilinç mahzenine hapsettiğiniz yerden sizi kurtaran, böylece saklanma alanlarını genişleten bu tür bir zevktir.

Butler "Drag’da yapılan davranışlar, temsil ettiği vücuttan farklı değil, ancak onsuz hayal bile edilemeyecek izlerdir"olarak açıklar. Drag, normatif bir düzende açık bir boşluk yarattığından, şimdiye kadar süren tartışmalar, Butler'ın neden drag vurguladığını ve drag performansının neden önemli bir faktör olarak söylediğini gösterir. Drag’lar, öznellik ve cinsiyetlendirme süreçlerinin topumsal algı, belirsizlik, kaygan seks, açıklık ve sonsuzluk sürecinin sosyal unsurlarının klasik bir örneğidir.

4.4 Fotoğraf ve Kuir

Fotoğraf terimi, Yunanca "*ışık"* ve "*resim"* sözcüklerinin birleşiminden ortaya çıkmıştır (Çiçek, Özkeçeci, 2017). Teknik olarak konuşursak, bir yüzeyde kalıcı bir görüntü oluşturmak için kimyasal ve optik yöntemler kullanma sürecinin fotoğraf olarak tanımlandığını görebiliriz. Fotoğrafçılık terimi dünyaya ilk kez 1840 yılında İngiliz Sir Sir John F.W. Herschel tarafından kullanılmaktadır. Sir John, İngiliz bilim adamı William Henry Fox'un yakın arkadaşı Talbotun tarafından çekilen bir fotoğrafa da isim verdi. Bu nedenle fotoğraf, doğumundan bu yana ölümsüzlük ve tarih kaydı için bir araç haline geldi.

Fotoğrafçılık sanatının yaygınlaşmasında teknolojik ilerleme, kalıcı tasarım öğelerini çıplak gözle görülebilen görüntülerle değiştirdi. Kamera geliştirmeye çalışan birçok araştırmacı, tanımladıkları yüzeydeki öğelerin kalıcı olmasını sağlamıştır. Bu çaba sayesinde hedeflerine ulaştılar ve ilk fotoğrafı ortaya çıkardılar.

Sanat eserini çözümlemek için birden fazla yol bulunmaktadır. Bilinen bir resmin fizik elemanlarını ele alır, bu tarz şeyleri ayırıp tek ya da birbiriyle olan bağlarına istinaden yorumlayabiliriz. Bu biçimde beş eleman vardır denilebilir: Çizginin ritmi, biçimlerin yığılması, mekân, ışık-gölge ve renk… Bu elemanların değerleri de çoğunlukla bu verdiğimiz sıraya göre dizilebilir. Bu sıra kesin değildir, sanatçının zihnine göre son halini bulmaktadır. Biçim bir dış-çizgi ile sınırlanacak ve bu çizginin, cansız kalmaması için kendine göre bir ritmi oluşacaktır. Biçim yığılması, mekân ışık-gölge beraber incelenmelidir. Hepsi sanatçının mekân duygusunun muhtelif yönleridir.

Fotoğrafçılık, görüneni yansıtma sanatının haricinde görünmeyeni de sezdiren bir bakış açısıdır. Fotoğraflar her vakit olduğu benzer biçimde anlaşılmak zorunda değildir. Aksine anlam içeren ve merak uyandıran soyut fotoğraflar başarılıdır.

Fotoğrafa bakanın hayal enerjisini zorlayan ve onu düşünmeye iten fotoğraflar, sanatçının bakış açısını yansıtmaktadır. Soyut fotoğraflar, günlük hayatta kullandığımız nesnelere değişik bir açıdan bakmamızı ve bilgileri keşfetmemizi sağlamaktadır.

Bu bağlamda sanat, insanın kendi cinselliğine tabuların dayattığı sınırların ötesinde yaklaşma ihtimalini her şeyden çok barındırıyor. Sadece cinsiyetin ve yasaklanmış arzuların risksiz ve oyuncu keşfine izin vermekle kalmıyor, aynı zamanda çelişkileri yakalamakta da üstüne yok.

1990'larda kültür savaşlarından sonra cinsiyet farklılıkları daha az önemli hale gelmiş ve AIDS ile mücadele artık gey topluluğunun bir sorunu olmayıp, Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok yerinde ve dünyanın bazı ülkelerinde eşcinsel evliliklerin kabul edildiği bir döneme girilmiştir. Ancak son zamanlarda karşılaştığımız fotoğrafların sayısı ve içeriği, özellikle gey kimlikleri ve deneyimleriyle ilgili soruların yanı sıra küratörlerin ve yazarların yeniden düşünme çalışmaları söz konusu olduğunda, insanların geçmişleri, özellikle kuir kimlik, projeleri açısından yeniden gündem. Gey olmanın ne anlama geldiğine dair kamuoyu tartışması tahminen 1969'daki Stonewall'dan beri büyüyor ve buna göre devam etmesi gerekiyor.

Fotoğrafçı Catherine Opie'nin belirttiği gibi, "Queer fotoğrafçılar bugünlerde tekil kimlik terimleriyle özdeşleşmek zorunda değiller; hayatın son otuz yılda nasıl radikal bir şekilde değiştiğine dair siyasi bir söylemin parçası olmakla ilgileniyorlar."

Geçtiğimiz yıllarda, sosyal medyadan önemli ölçüde yardım gören genç ve aktif bir kuir fotoğrafçılık dünyası ortaya çıktı. Kimisi geometrik soyutlama ile Kendini göstermek isterken kimisi kuir bedenleri kullanarak onaylanmak ve yansıtmak konusunda kendi arzularına yenik düştüler. Çoğu fotoğrafçı, özellikle erkek eşcinselliğini özel bir hayal gibi resmediyorlar. Aynı zamanda, kendilerinin ve toplumun transseksüellik ve cinsiyet rollerine karşı yaklaşımlarına eleştirel bir bakış getiriyorlar ve pornografinin hem yozlaştırıcı hem de olumlu gücünü göz önüne seriyorlar.

Filmler, diziler ve ana akım kültürel benimsemeler toplumun kuir yaşam tarzını önemli ölçüde benimsediği hissini verebilir. Ancak birtakım belgesel fotoğrafçıların da gösterdiği üzere hala bazı ülke ve topluluklarda gay ya da lezbiyen olmak dışlanma, izolasyon, damgalanma ve şiddete sebep olabiliyor. Çalışmaları aynı zamanda

cinsellik rejimini kaydediyor ve eşcinsel ilişkiler üzerindeki birçok yasağın kolonyal kökenleri olduğu gösteriyor.

Buna göre günümüzde birçok sanatçının çalışmaları dikkat çeker. Kostis Fakos, David Benjamin Sherry, Ren Hang, Rotimi Fani Kayode, Paul Mpagi Sepuya bunlardan bazılarıdır.

4.4.1 Kostis Fokas

İnsan vücudunun resimli temsilleri vasıtasıyla cinsiyet, kuir, seks ve kimliğin karmaşıklıklarına bakıp araştıran sanatçı, modern hayatın toplumsal panoramasını soruşturma çabasıyla bedene bir arzu, fantezi, teslimiyet ve baskı alanı olarak duyarlı bir bakış sunuyor.

Cinselliğin ve arzunun toplumsal ve kamusal hayatın geniş alanlarına uyacak biçimde seçildiği romantik tasvirlerden ya da aleni anlatılardan değişik olarak, Fokas'ın vücuda yaklaşımı çok bağımsızdır. Fokas, bir Kartezyen mekanik göz gibi, izleyicinin konumundan gözlemler, kendisini ve mevzularını baştan çıkarıcı bir zevkle inceler. Tuhaf ve savunmasız konumlarda yer edinen bedenler ve parçalanmış vücut parçaları, yırtıcı manzaralar ve Yunan makalenin çarpıcı güzelliği ile yan yana dizilmiştir.

Atinalı Fokas, meme uçlarının, trisepslerin ve penisin insan vücudunun güzel kısımları olmadığını göstererek bu geçişe katılıyor. Lensleri bükülmüş dirseklerinden, dizlerinden ve bacaklarından gizli ama kışkırtıcı cinsel enerji çıkarmıştır. Başınızı kısaya koyarsanız, seks yapmışsınız ve vücudunuzda kötü huylu bir tümör varmış gibi görünür. Fokas'a, sekse solcu bir bakış açısı getiren bir başyazı sorulduğunda, "Güzelliği moda gibi yakalamaya çalışmıyorum," demiştir (Wheeler, 2018).

Görsel 4.10
Kostis Fokas, İsimsiz, 2017



Görsel 4.11
Kostis Fokas, İsimsiz,2021



Fokas’ın deformeleri insan vücudunu keşfetmek için bir araçtır, genellikle modelleri yüzsüz olarak fotoğraflar ve onları uzaylı yaratıklara veya garip manzara nesnelerine dönüştürür. Konu ile ilgili olarak

"Yüzlerle ve yüz ifadeleriyle çizilmiş deneklerin duygularını ortaya çıkarmaya çalışan fotoğraflardan farklı olarak, dikkatimi insan vücudu imajının tam özgürlüğüne kaydırıyorum."

Fokas’ın çalışmalarına klasik fotoğrafların aksine tuhaf olarak algılanıp, çoğu izleyici kayıtsız kalamaz (Gasyuk, 2016).

4.4.2 David Benjamin Sherry

David Benjamin Sherry, Amerika Batı'sının geleneksel manzarasına meydan okuyan ve onu yeniden canlandıran bir sanatçı. Çalışmaları çevrecilik, kuir kimlikler ve analog sinemadaki alternatif süreçlerle ilgileniyor. Amerika'nın kalan son vahşi doğasını keşfetme arzusuyla yarattığı renkli manzara kreasyonları ile tanınır. Sherry'nin çalışmaları, özellikle heteroseksüel manzara fotoğrafçılığındaki kuir duyarlılığı devam ediyor ve birçok proje hızla değişen çevre hakkında derin endişeler ifade ediyor. Sherry kendine "nostaljik fütürist" diyor ve şu anda çağdaş Amerikan manzarasıyla ilişkisini yansıtmak ve anlamak için büyük bir kamera kullanıyor.

> “Queer bir insan olarak, kendime sürekli olarak vahşi doğaya girmenin, geleneksel olarak ona bağlı bir maço, heteroseksüel kimliğe sahip bir işi yapmanın ne anlama geldiğini soruyorum. Kırsal Amerika'nın büyük ölçüde heteronormatif alanlarındaki dışarıdan bakış açımdan sürekli olarak haberdar oluyorum. Tarihsel olarak, vahşi doğaya çıkmak, sosyal kısıtlamalardan kurtulmanın bir yolu olmuştur, ancak bu özgürlük, kimlik bilgilerini "sağlam bireyciler" olarak güçlendirmek ve sağlamlaştırmak isteyen düz beyaz erkekler için ayrılmıştır.” diyen sanatçı bu dizide kuir kimlik ile Dünya arasındaki ilişki, kuir bedenlerimizi ve kamusal alanları kontrol eden ve sömüren ataerkil güç yapısının kurtuluşu çağrısı olarak gördüğünü söylüyor (Sherry, 2021).

Amerikan Anıtları başlığı altındaki çalışmaları (Görsel 4.12, 4.13), Trump yönetiminin petrol, kömür, uranyum, manzara, iklim değişikliği, renk ve tuhaflık için hemen geliştirmeyi planladığı ABD Ulusal Anıtı'nı temsil ediyor. Kuir kimlik ile tarihsel fotoğraf arasındaki ilişkiyi araştıran bir dizi fotoğraf olarak karşımıza çıkıyor.

Görsel 4.12
David Benjamin Sherry, Büyük Merdiven Ulusal Anıtı, 2019



Görsel 4.13
David Benjamin Sherry, Büyük Merdiven Ulusal Anıtı, 2019



Kamera ve konu seçimi ile başlangıçta Edward Weston, Ansel Adams ve Minor White gibi fotoğrafçıları hatırlatıyor ancak Sherry'nin alışılmışın dışında yaklaşımı geleneksel erkek bakışına meydan okumaktadır. Baskı yöntemi, koyu, tek renkli renkler üretmek için renk filtreleri kullanır ve duygusal görüntüler, tarihsel türler, doygun kırmızılar, pembeler, yeşiller, maviler ve kırmızılarla dolu kabul edilebilir bir fotoğraf formatı oluşturmaktadır (Sherry, 2021).

4.4.3 Ren Hang

Ren Hang, cesurca biçim ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi sorgulayan işler çıkarmıştır. Yıkıcı veya erotik, özellikle genç Çinliler arasında etkili olduğu söylenen tarz, isyankâr siyaset bağlamında yaratıcı özgürlük, tazelik ve kayıtsızlık arzusunu ifade ediyor. Eşsiz vizyonu "ironik gerçekçilik" (1989 Tiananmen Meydanı etkinliği sırasında doğan bir Çin sanat hareketi) ile ilgilidir. Her zaman harika şiirlerle dolu olan, ancak birçok kez sansürlenen Çinli gençliğin derin kaygısını ve onları birbirine bağlayan bağlılık ve karşılıklı güveni okuyabilirsiniz. Ren Hang, çalışmalarının kasıtlı olarak politik olmadığını söylese de ancak ana akım Çin kültüründeki cinsellik ve kuir kimliklerden kaynaklanan baskılarla karşı karşıya. Sanatçı, kariyeri boyunca analog kameralar kullanan modellerden daha fazla arkadaşı fotoğraflamıştır. Çalışmalarıyla ilgi Hang; "Bir mesaj iletmeye çalışmıyorum. Çalışmalarıma isim veya tarih koymuyorum. Onlara kelime dağarcığı koymak istemiyorum. Resimleri veya tüm işi tarif etmekte iyi değilim" demiştir. Erken yaşta hayatını kaybeden sanatçı Çin fotoğrafçılığında tartışmalı bir figür olarak kabul edilmektedir (URL-7, 2021).

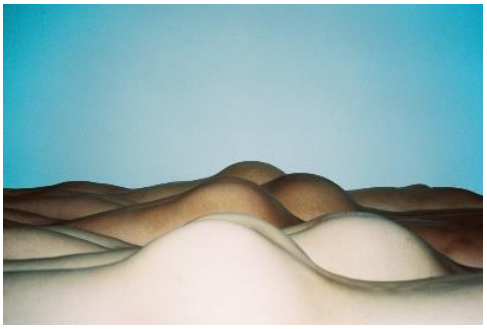
Görsel 4.14

Ren Hang, İsimsiz, 2012



Görsel 4.15

Ren Hang, İsimsiz,2021



Görsel 4.16

Ren Hang, İsimsiz,2014



Parlak siyah saçlar, porselen ten, parlak kırmızı dudaklar ve tırnaklar. Genç erkekler ve kadınlar garip kostümler giyer ve akrobatik pozlar verir. Kamera flaşının altında, bitkiler ve şehir manzaraları, özel veya doğal alanlar, pirinç tarlaları, nilüfer havuzları ve kaktüsler arasında otururlar, fotoğraflanırlar. Aynı zamanda, sanatçı Ren Hang'in fotoğrafları kışkırtıcı ancak düşünceli ve gerçeküstü. Üretken kompozisyon açıkça erotiktir, ancak asla pornografik değildir. Hang, genellikle kendi yerleşimi ve perspektifi ile insan vücudunun soyut bir temsilidir. Ren Hang'ın fotoğrafları insanlara, bedenlerine, cinselliğine, güzelliğine ve savunmasızlığına nadir rastlanan bir övgü olarak karşımıza çıkar (Becker, 2019).

4.4.4 Rotimi Fani-Kayode

Rotimi Fani-Kayode, çalışmalarıyla Siyah eşcinsel bedenlerin Batılı kavramsallaştırmalarını şekillendiren dünyaca ünlü bir fotoğrafçı. Fani-Kayode, AIDS krizinin en kötü döneminde çalışmış, Britanya'da ve memleketi Nijerya'da homofobiye tepki göstermiştir. Fani-Kayode, Batı Afrika maneviyatını ve Avrupa sanat tarihinin etkilerini egzotik yaşamın enderliği ile birleştiren çarpıcı bir fotoğraf arşivi yarattı. HIV / AIDS krizinin ortasında çalışmalarını "Modern Yoruba Sanatı" ve medyayı "Siyah Eşcinsel Fotoğrafçılığı" olarak sınıflandırdı. Sanatçı çalışmaları ile ilgili şöyle yazdı;

> “Benim gerçekliğim, bize batı fotoğraflarında sıkça sunulanla aynı değil. Batı ortamında çalışan bir Afrikalı olarak, gerçeklik kavramlarının belirsizleşmesi ve yeniden yorumlanmaya açılması için resimlerimdeki manevi boyutu ortaya çıkarmaya çalışıyorum. Bu, Yoruba'nın rahipler ve sanatçılar bir vecd tekniği diyorlar. (…) Resimlerimi bilerek eşcinsel yapıyorum. Üçüncü Dünya'dan gelen siyah adamlar daha önce ne kendi halklarına ne de Batı'ya şok edici bir gerçeği açıklamadılar: birbirlerini arzulayabilirler. (…) Şimdi bu tür görüntüleri yeniden kullanma ve bunları ritüel olarak kendi yaratımımız için görüntülere dönüştürme zamanı” (Coswosk, 2020).

Kayode, Yoruba düşüncesinin marijinal durumuna meydan okumak ve Batı rüyasındaki siyah bedenin kötü durumunu keşfetmek için çalışmalarında Afrika ve Avrupa portrelerini birleştiriyor. Fotoğrafta, “*Adebiyi*”de (Görsel 4.17) denek, elinde Yoruba mitolojisindeki aldatıcı tanrı Eshu'nun çizgileriyle bir maske tutuyor. Bununla

birlikte, maske geleneksel veya "otantik" bir biçim değil, ironik bir Afrikalı "öteki" göstericisi haline gelen ve böylece ilkelciliğin Avrupa modernizmi metaforunu alaşağı eden bir alçıdır (URL-8, 2021).

Gerçekten de sanatçının çalışmaları, Güney Afrikalı fotoğrafçı Zanele Muholi gibi LGBTİ hakları alanında çalışan sanatçıların görsel aktivizmiyle bağlantılı olarak görülebilir. Muholi'nin (kadınları vurgulayan) belgesel tarzı, Fani-Kayode'nin oldukça sahnelenmiş tablolarından farklı olsa da, cinsellik ve fotoğrafçılık (Afrika kıtası ve diasporası ile ilgili) etrafında önemli siyasi tartışmalar açılabilir. Fani-Kayode'nin çalışmalarının önemi devam ediyor ve bu retrospektifin görülmesi gerekiyor.

Görsel 4.17

Rotimi Fani Kayode, Dan Mask, Solomon R. Guggenheim Museum, 2017



Görsel 4.18

Rotimi Fani Kayode,Adebiyi, Solomon R. Guggenheim Museum, 2017



4.4.5 Paul Mpagi Sepuya

Sepuya'nın çalışması, fotoğraf dosyalarının yapısını vurgular ve bir fotoğraf stüdyosunun performans alanını kucaklar. Ortamın parçalanma ve bağlanma potansiyeli. Sepuya'nın insan formunun yakın plan çekimlerinde temalar yaratıcı ve arzulu iletişimle iç içe geçmiştir. Mirror (Ayna) (2017) serisinde (Görsel 4.19, 4.20) Sepuya, kamera tripodunu aynanın önüne yerleştirdi; bu, hareket halindeyken fotoğraflar çekerken, bazen bir refakatçi olarak kendisini canlandırdı. Sepuya, araçlarını ve ekipmanlarını göstererek, medyaya maruz kalma ve gizleme süreci, yüzey ve derinlik arasındaki ilişki ve yakalama ve yansıtma cihazları olarak mercek ve ayna arasındaki bağlantı hakkında sorular ortaya çıkaran yapay ve gizemli sahneler sunuyor. Sepuya görüntülerindeki aynalar, genellikle görüntü düzleminin şeffaflığını bozabilen ve fotoğrafın dokunsallığını artırabilen çıplak lekeler gösterir (URL-9, 2020).

Paul Mpagi Sepuya eşcinsellik üzerine meditasyon yapıyor ve bedenleri yapıbozumuna uğratıyor. Erkek çıplaklığı otoportreler gibi tipik konuları analiz ediyor. Los Angeles fotoğrafçıları perspektifi değiştirmek ve görüntülerin öznel ilişkilerini karmaşıklaştırmak için aynalar, kırışıklıklar ve kolajlar kullanır (URL-10, 2021).

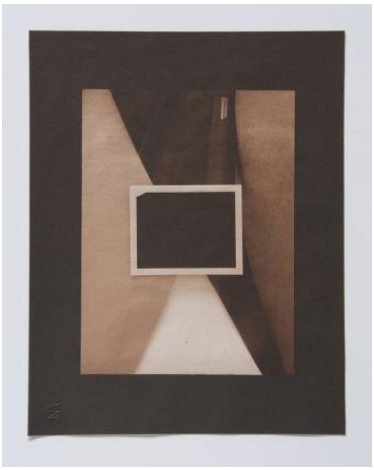
Görsel 4.19

Paul Mpagi Sepuya Ayna, Pigment baskı, baskı, 2017



Görsel 4.20

Paul Mpagi Sepuya Pozlama, Tuz 2020



“Tarihsel homoerotik ve çağdaş queer kültürel, cinsel ve sosyal alışveriş içinde portreciliğin nasıl işlediğini; bedenin stüdyo fotoğrafçılığının genel sahne ve unsurlarıyla nasıl ilişkili olduğunu ve fotoğraf üretiminin ve yapısökümün temel işlemlerine bakıyordum” diyen sanatçı, çalışmalarının homoerotik arzu uyandıran, ustaca pozlanmış siyah-beyaz figürlerin geleneksel temsilleri olduğunu savunuyor.

5. KONU KAPSAMINDA BİREYSEL UYGULAMALAR

Geleneksel kalıpları kullanmaktan kaçınmak, psikolojik ve tıbbi kimliği kabul etmek bireylerin ve toplumun huzuru için önemlidir. Sanat, sosyal kalıpların değiştirilmesinde aracı bir rol oynayabilme açısından önemlidir. Sanat, topluma yön verme rolünü üstlendiğinde yeni ufuklar açacak ve geleceği şekillendirecektir. Sanat, imgeler eşliğinde bu görevini gerçekleştirerek önce göze uyum sağlayarak beyine ulaşan sinyaller yaratır ve toplumsal baskı nedeniyle gizlenen ara kimlik, sanat aracılığıyla kendine yer bulur.

Heteronormatif toplumun dışında kalan bireyler, bedensel duyarlılıklar hep vardır. Kuir kavramını, toplumun yapısını açıklayabilecek ve bu normları kırabilecek çeşitli sanat eserlerini içerecek şekilde genişletebiliriz. Sanata bir biçim empoze edilirse, kuir biçimsizdir; özne hiç bitmeyen bir hareket içindedir, biçim ile soyut olanın arasına düşer. Eserlerdeki kuir sanat saçaklarının altındaki görünüm, kuir olanı tanımlayan bir yapı sağlar. Kuirin eklenerek genişleyen akışkan yapıya direnebilen sağlam ve açıklayıcı portreler aracılığıyla bir toplum oluşturulur. Kuir temsil sanatçının kimliğini şeffaf bir şekilde doğrudan göstermesini beklerken Kuir soyutlama, kendisini direkt, şeffaf bir şekilde ifade etmeyi reddetmek isteyen herkes için bir kaynaktır (Aydemir, 2021).

Görünürlüğü reddetmek soyut dilde bir deneydir ve bu durumda kuir soyutlama politikleştirilmiştir. David J. (2019) “Bu model gözetleme ve kontrol ile mücadele modeli; bu okunabilir, indirgemeci görsel tüketimciliğe karşı bir direniş” olarak ele aldığı görülmektedir.

Bu teoriler ve tezler pratiğinde kuir soyutlama üzerine yapılan çalışmalar toplumsal algıların, kuir teorinin, cinsiyetin, eşcinselliğin, öteki kavramı üzerinden farklı bir boyutunu ele alarak eleştirel bir bakış açısını hedeflemiştir.

5.1 Güzeliz Ayol!

Toplum denen yapı ilk oluşumundan itibaren çeşitli bölge ve çağlarda farklılıklar göstermiştir. Ancak sosyal yapının belirli temelleri her çağ ve toplum için sabit görünmektedir. Bu sabitler arasında aile önce gelir. Aile bir anlamda sosyal yapıya benzer bir bütünden oluşur ve sosyal yapının kendisi dev bir model zinciridir. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk gibi unsurların birleşmesi ve etkileşimi ile oluşan bütünlüktür.

LGBTİ+Q kişiler farklı topluluklarda farklı bakış açılarıyla karşı karşıyadır ve toplumun geneli tarafından en fazla dışlanan gruplardan biridir. Topluma kabul edilmezlik bu gruplara ve bireylere oldukça zarar verebilmektedir. LGBTİ+Q kişilerin karşı karşıya kaldığı damgalanma ve ayrımcılık toplumun diğer üyeleriyle yüzleşmekte ve toplumda görmezden gelinmektedir. Toplumda bu ayrımcılığa maruz kalarak aile kuramamakta insan haklarını ihlal edebilecek sonuçlara yol açmaktadır.

Bu düşünceler kapsamında "*Güzeliz Ayol*" başlığı altındaki işler; toplumsal aile yapısı sınırlarında dolaşıp heteroseksüel ilişkileri, heteronormatif düzeni eleştirerek farklı bir bakış açısı sunmaktadır. "Başka bir aile modeli mümkün mü?" sorusunun peşinden gitmektedir.

Bu bağlamda "*Küçük Bir Yol*" isimli çalışmalar (Görsel 5.1, 5,2) tam oluşamamış bir aile temsilidir. Cinsiyet belirtmeksizin saç kullanılarak kâğıt üzerine yapılan bir çalışmadır. Saç kırılgan, görünmez ve geçirgen olabildiği gibi; yapısı azalan, düğümlenebilen, çoğaltılan, kesilen ve iplik gibi bir materyaldir. Gizleme gücüne sahiptir, güçlüdür ve vücuttan koparak mekâna yayılan lineer çizgiler oluşturabilir, bu nedenle sanatçılara onları bedenden ayırmak ve zamanla yenilenebilmek için çeşitli olanaklar sağlayabilmesi açısından tercih edilmiştir. Düzenin Kuir etkilerini içeren bu işler kendi içerisinde bir bütünlüğe sahip olarak gözükse de toplumda kabul görmeyen öteki diyebileceğimiz söylem üzerinde hareket eder. Aynı zamanda çalışmalarda atılan düğümler bağlılığı ifade etmektedir.

Görsel 5.1

İrem Bahçecioğlu, Küçük Bir Yol, 2020, Yol,2020 Kağıt üzerine karışık teknik



Görsel 5.2

İrem Bahçecioğlu, Küçük Bir Kağıt üzerine karışık teknik



Günümüzde ayrımcılık ve ötekileştirmeye karşı çıkan ve eşitliğe vurgu yapan bir grup anlayış artmaktadır. Ancak buna rağmen cinsel kimlik ve yönelimi nedeniyle ayrımcılık yaşayan bireyler azımsanmayacak kadar çoktur. Bazı kaynaklarda bu durum doğuştan olarak adlandırılırken farklı kaynaklarda ise sonradan öğrenildiği ve özentilik sonucu ortaya çıktığı belirtilmektedir. "Süt ve Mürekkep" isimli çalışmada; (Görsel 5.3.) anne karnı ve fetüs tasvir edilmiştir. Biyolojik cinsiyetin henüz bilinmediği bu durum saf sevginin ortaya çıkışıdır. Çalışmada anne sütü ve çini mürekkebi kullanılmıştır.

Görsel 5.3

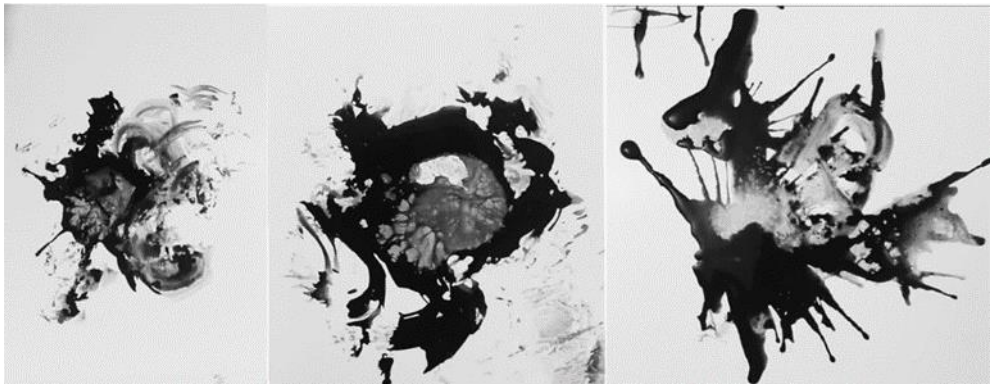
İrem Bahçecioğlu, Süt ve Mürekkep,2019



(Görsel 5.4) sadece mürekkep kullanılarak akıtma tekniğiyle yapılan bir çalışmadır. Herkesin bu resme baktığındaki görüntü his birbirinden farklıdır. Çini mürekkebi, kullanıldığı çalışmalarda genellikle üç hissi geride bırakır; saflık, doğallık, soyutluk. Mürekkep resimleri çoğunlukla manzara, çiçek, doğa konularını ele alırken bu çalışma, ilk bakışta belki bir ultrason kavramını anımsatması açısından o özelliğinden ayrılmaktadır.

Görsel 5.4

İrem Bahçecioğlu, Kim Bu? 2020, Kâğıt Üzerine Mürekkep



5.2 Savaşmayın, Sevişin!

Amerikalı sosyolog Jashua Gamson "Kuir açıkça farklılığını ortaya koyar" diyor. Kuir teorisi akademik kurumlarda daha önemli bir yere sahiptir ve oldukça soyut bir dil kullanır. Bu teori bir şekilde postmodernizmden ve çağdaş feminist felsefeden kaynaklanmaktadır. Ancak büyük ölçüde Michel Foucault'nun tarihsel ve sosyal kurgusal düşüncelerinden ortaya çıkmıştır. Bu fikirler, 1960'larda ve 1970'lerde eşcinselliğin özgürleşmesinde de çok etkilidir. Queer politikası, toplumsal cinsiyete dayalı baskıyı reddeder, ancak sağladığı marjinal durum, dışarıdan bakış açısına değer verir.

20. yüzyılda ortaya çıkan Soyut Sanat; toplumsal, siyasal olayların yoğun olarak yaşandığı bir zamanda bir kaçış yolu olarak Amerika'da kurulan bir sanat akımıdır.

"Savaşmayın, Sevişin!" başlığı altındaki çalışmalarda ön plana çıkan ana tema renktir. Genel resimlere baktığımızda renklerin uyumundan bahsedilebilir. Genel olarak hep

canlı renk tonları vardır ve gökkuşağı ilham kaynağıdır. Çalışmalarda her duygu ve düşünce durumunu renklerle anlatabileceğimiz gerçeği hakimdir. Alt kısımdaki mor-sarı-mavi renkler kendi aralarında zıtlık oluşturup, dinamizm hissini artırmaktadır. Açık tonlar ile orta tonların kesişme noktasındaki izometrik şekiller simetrik ve hareketli bir durum gösterir. Yüzeyin üzerindeki mavi ve kırmızı renkle yazılan sembollerin her biri birer mesaj içermektedir.

Görsel 5.5

İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim 1, 2021, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik



Sıcak renklerin hakimiyeti resmin adeta tüm alanını kaplamaktadır. Yüzeydeki uyumda; turuncu, mavi, mor, sarı, yeşil renkleri hakimdir. Sanat eserinin renkleri ve renk kontrastı esere canlılık katmıştır. Boyanın kimi zaman daha derin ve ya bol kimi zamanda az ve yüzeysel kullanıldığı görülmektedir. Resimlerde genellikle sarı ve mor renklerinin hâkim olması o renklerin anlamları açısından da önemlidir. Mor renk ilk yıllardan günümüze kadar cinsel yönelimi sebebiyle ötekileştirilen, kendine yer bulamayan, Toplum baskısı yüzünden yaşamına son vermiş tüm LGBTİ+Q bireyleri içindir. Sarı renk ise mutluluğun meydan okumanın rengi olarak bilinirken, çalışmalarda eşcinsellik durumunu hastalık olarak görenlere bir gönderme olarak kullanılmıştır. Gazlı resim kalemleri, pastel boya ve akrilik boyayla yapılan bu resimler, (Görsel 5.5, 5.6, 5.7) boya uygulamasında kolaylık, fırçaların serbestçe taşınması ve spatül kullanımında kolaylık sağlayan zengin bir tavır olarak ortaya çıkıyor.

Görsel 5.6

İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim 2
Gizledim Kağıt üzerine karışık teknik ,2021



Görsel 5.7

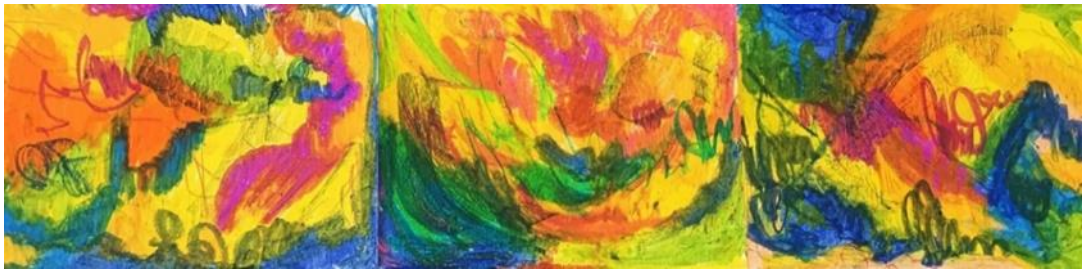
İrem Bahçecioğlu, Senden 3,
Kağıt üzerine karışık teknik,2021



Resim boyunca mavi, mor, pembe, kırmızı, sarı ve yeşilin uyumunu görmekteyiz. Çalışmanın ana yapısını serbest fırça darbeleri oluştursa da yüzeyde bazı yerlerde kalın boya, bazı yerlerde ince boya kullanımı vardır. Klasik anlayışı bir kenara bırakırsak, biçim ve rengin basit kombinasyonunun açıklaması vurgulanmaktadır. Özün anlaşılması sorunun özünde yer alır. Bu bağlamda Nevide Gökaydın renk ile ilgili; "Sanatçılar, eserlerinde renklerin görünümü ve etkisine, renklerin nasıl kullanılması gerektiğine ve nasıl çalıştığına dikkat ediyorlar. Sanatçılar için renk anahtar ve özel bir dildir. Sanatçıların yankı bulmasına yardımcı olabilir. Bazen gölgeler, bazen de biçimsel öğeler olarak. İfade gücünü arttırır ve eserde sadece bir ifade unsuru görevi görür. Her rengin farklı varyasyonları ve oyunları vardır. Sanatçı rengin dilini anlar ve ne yapması gerektiğini hisseder. Renkleri karıştırıp işler çıkarmak kolay değildir. Sanatçı renkleri kendi çalışması doğrultusunda alıcıya aktarır" ifadelerini kullanmıştır. (Ahmetoğlu,2011).

Görsel 5.8

İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim 4, 2021, Tuval üzerine pastel



Soyutta biçim ifadedir. Sanatçı, oluşturulan düşünce üzerinden nesnenin kavramsal doğasına inmeye çalışır. Bu öz doğa değildir, soyut bir biçimlendirme tavrı yoktur, doğadan ilham alan biçimlendirici bir analiz vardır. Soyut şekillendirme probleminde sanatçı, yaratıcılık ilkesine göre hareket eder. Önce içerik amaç, sonra içerik biçimdir. Biçim içeriğe bağlıdır ve içerik öze bağlıdır. Yaratma süreci, form oluşumunun temelidir ve sanatçının algıladığı maddi varoluşuna duygu, düşünce ve hayal gücü kattığı olaydır. Sonuç olarak öz, biçimin içeriğe dönüşmesinden, biçim de içeriğin biçime dönüşmesinden ibaret olarak karşımıza çıkar. (Tütüncü, Özkartal,2015).

Görsel 5.9

İrem Bahçecioğlu, Senden Gizledim 5,Kâğıt Üzerine Pastel,2021



Görsel 5.10

İrem Bahçecioğlu, Melodi, Tuval Üzerine Akrilik,2019



"Senden Gizledim 5" ve "Melodi" isimli çalışmalarda diğer 4 çalışmadan farklı olarak kırmızı renk daha ağırlıklı olarak çalışılmıştır. Bu resimde genel olarak cinsellik, aşk teması daha hakimdir. Çoğunlukla yüzeyin tamamı kullanılmıştır.

Görsel 5.11

İrem Bahçecioğlu, İsimsiz, 2019,

Tuval Üzerine Akrilik



Görsel 5.12

İrem Bahçecioğlu, İsimsiz, 2019,

Tuval Üzerine Akrilik



Görsel 5.13

İrem Bahçecioğlu, İsimsiz,2019,

Tuval Üzerine Akrilik



Görsel 5.14

İrem Bahçecioğlu, İsimsiz,2019,

Tuval Üzerine Akrilik



Farklı materyalleri kullanarak her gün daha da farklı işler çıkararak yapılan çalışmalarda bu kez fırça yerine spatula kullanılmıştır. Görsel 5.13-5.14 aslında bu tez için yapılan ilk çalışmalardır. Yine gözbebeği olan bu çalışmalar da zıt renkler kullanılarak sanatçının anlatımından çok karşıdaki alıcının neler hissettiği önemli olmuştur. Kontrast renk tonları kullanılmış, yapılan 4 çalışmada da sol alt köşede bir mesaj niteliğinde küçük bir notlar yer almaktadır. İlk olarak göz, “Acaba burada ne yazıyor?” şeklinde direkt oraya odaklansa da metnin yüzeyinde bir bütünlük sağlanması amaçlanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kuir “sorun" ister akademik ortamdaki konumu ister sonradan sokağa yansımaları olsun, günümüzde artık görünür hale geldi ve toplumsal cinsiyet farklılıklarından kaynaklanıyor diyebiliriz. Günümüzde kuir, heteroseksüel dünyaya karşı çıkanların kadınlık ve erkeklik temelinde sahip olduğu bir kavram haline gelmiştir. Sadece bu anlamda kullanılmamakta, sömürülmek dahil herkes ve herkes için bir referans kaynağı oluşturmaktadır. Her türlü kimlik ötekileştirilip baskı görmektedir. Tarihsel olarak Stonewall İsyanı olarak bilinen olay, bir gey hareketi olarak kabul edildi ve bu bireyler o zamandan bu zamana kadar olan süreçte görünürlüklerini belli ettiler.

Foucault ve Judith Butler'dan kuir teoriye birçok katkıda bulunan iki kişi olarak bahsetmek mümkündür. Judith Butler, eşcinsel bir teorisyen olduğunu kabul etmese de şu anda eşcinsel teorinin bir temsilcisi. Judith Butler, bu teorinin sabit olmadığından ısrarla söz ederken tüm cinsel yönelimleri bir bakıma reddeder. Bunu kendisi de dahil insanları belirli kalıplara sokmak olarak ifade eden Butler, sadece homofobinin değil homofobi ile ilgisi olan tüm bireyler için toplum sorunla karşı karşıya olduğunu bildirir. Kuir’in şemsiye görevi görülmesinin nedeni de bu çatı adı altında her türlü siyaseti ve mücadelesini yapabilmeleridir.

Kuir, "ötekilerin" kimliğini ve toplumdaki eşcinsellik gibi farklı cinsiyetlerin durumunu sorgulayarak daha geniş bir çerçevede geyler ve lezbiyenlerle ilgili çalışmaları yeniden şekillendirmiştir. "Kuir", hem "norm" olarak görülen hem de "ötekinden" dışlanan herhangi bir özdeşleşme karşısında, bu yapıların özgünlüğünü ve yapaylığını deşifre ederek daha özgür bir kimliksizlik sunar.

Sanat eserlerinde kimlik/kimliksizlik kavramlarının ve bir beden olmaksızın toplumsal cinsiyeti ve cinselliği nasıl konu olarak işlediğini görmekteyiz. Bir beden beden figüründen uzaksa nasıl orada olabilir? Bir takım soyut sanatçılar yeni bir ufuk öneriyor “Soyut Kuir resim”. Kuir sanatını benimseyen en azından bu tezde araştırılan sanatçıların neler ürettiğini anlamaya çalışıyorum. Soyut resim yapan ve yapan sanatçıları araştıran birisi olarak soyut resimlerde cinsiyetsizlik kuir kavramlarını nasıl hayata geçirebilirim sorusu bu tezin çıkış düşüncesi olmuştur. 1970 li yıllardan beri yapılan sayısız soyut çalışmasına olmasına rağmen sadece yeni nesil transseksüel,

cinsiyetçi, kuir sanatçılar bu soyutlamayı benimsiyor. Bu sanatçılar, toplumsal cinsiyet meselelerini şeffaflıktan uzak, açıkça ifade etmekten kaçıp özüne inerek araştırıyorlar. Bu teze bu sanatçıların araştırmaları söylemleri ve kuir sanat akımı yön vermiştir.

Kuir her dönemde var olmuş günümüzde de kendisinden çokça bahsedilmektedir. Şu anda kuir adı altında yapılan ve artık giderek fazlalaşan eserler mevcuttur. Bu tarz çalışmaların yapılması kuir'in adını duyurması açısından, bu bireylerin baskıdan uzak, kendilerine ait alanlarında rahat yaşayabilmeleri açısından değer kazanmakla birlikte, geleceğe, gelecekteki kuir'e ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

Akgün Z., & Uysal Y. (2019), Toplumsal Cinsiyet ve Narsisizm İlişkisi, *WOJHENS World Journal of Health and Natural Sciences.* Volume 2, Issue 1,

Akın, B. A. (2019), Bir Queer Okuma: Sosyal Dışlanma ve Açılma Bağlamında Eşcinselliğin Tiyatromuzda Temsili, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Yaz, Sayı 22, 21.

Aksin Şimşek, M. (2019), *Queer ve Feminist Pedagojiler Temelinde Ankara'da Lise Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Alacaoğlu, İ. (2013), *Eşcinsel Edebiyatta Erkeklik Kurguları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı, İzmir.

Aşkın, M. (2007), *Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2007, Cilt 10, Sayı 2, 213 - 220,

Atılgan-Kocabaş, D. (2013), Antik Yunan'da Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Yıl 2013, Cilt , Sayı 10, 15 – 27, 01.07.2013

Avşar Karabaş, P., & Polat, A. (2016), *Yükselişi ve Öncü Sanatçılarıyla Soyut Dışavurumculuk*, SED Yayınları., 37-52

Bakırcı, Ç. M. (2019), *Cinsel Kimlik: Biyolojik Cinsiyet, Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Nedir?* 2-10 https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-Cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470

Blackstone, A. (2003), Gender Roles And Society, J.R., Miller, R. M., Lerner ve L.B. Schiamberg (Ed.). *Human Ecology: An Encyclopedia Of Children, Families, Communities, And Environments* (S. 335-338), Abc-Clıo: Santa Barbara.

Barutçu, A. (2020), Judith Butler Felsefesinde Kimlik Siyasetinin Reddi: Özne ve Cinsiyet Tartışmaları Üzerinden Bir Okuma. *Deü Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 431-449

Bauman, Z. (1999), *Sosyolojik Düşünmek,* Ayrıntı Yayınları. 40-46

Bilgin, N. (1994), *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, Ege yayınlar, 236-38

Butler, J. (2008), *Cinsiyet Belası. Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. Metis Yayınları, İstanbul.

Bayri, H. (2008), *Türkiye'de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik (1980 Sonrası Döneme Sosyo-Politik Bir Bakış),* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Bayhan, V. (2012), *"*Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet*", Doğu Batı Dergisi,* S.147-164.

Bilgin, N. *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, Ege Yayıncılık, 1994245-6.

Charles, R. (1995), "*Her Şeye İzin Vermek: Bir Otobiyografi*". D. Cashion (Ed.), New York'ta, Ny: Hyperion.

Corrado, C. (2009), *Sex Versus Gender Categorization. Encyclopedia Of Gender And Society* (Cilt 1, 356). SAGE Publications, Inc.

Coswosk J. (2020), A. *Body*, Ancestry, And Ecstasy: Reading Rotimi Fani-Kayode's Photographs İn Contemporary *Times Dergisi,*

Cömert, M. (2009), "Lanetli Livatacı" "Hastalıklı Homoseksüel" "Gururlu Gey" "Kararsız Kvir/Kuir/Q": Eşcinsel Arzuyu Adlandırma ve Sınıflandırmaya Tarihsel Bir Bakış, *Anti- Homofobi Kitabı*. Ayrıntı Basımevi.

Çavdar, A. & Boyacıoğlu, İ. (2019). Sosyal Psikolojik Bakış Açısından Feminist Kimlik: Türkiye İncelemesi. *Nesne Dergisi,* 7 (15), 282-300.

Davutoğlu, A. (2017), Türkiye'de İkinci Dalga Feminizmin Etkisi ve Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi'nde Gülten Kutal'ın İlk Kadın İstihdamı Makalesi, Sosyal Siyaset Konferansları*, Journal of Social Policy Conferences,* Sayı, Issue: 69

Değirmenci, T. (2015), *Kahve Bahane, Kahvehane Şahane: Bir Osmanlı Kahvehanesinin "Portresi". Bir Taşım Keyif: Türk Kahvesinin 500 Yıllık*

Öyküsü. (Ed. Ersu Pekin). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S.135.

Direk, Z. (2012), *Queer Kuram ve Cinsiyet Farklılığı. Cinsellik Muamması: Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet İçinde* (Ed. Cakirlar, C. & Delice, S.). Metis: İstanbul.

Durudoğan H. (2011), Judith Butler ve Queer Etiği. Cogito, Sayı: 65-66. Yapı Kredi Yayınları, 2011, 92.

Dökmen, Z. Y. (2010), *Toplumsal Cinsiyet,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Erbaş, S. (2018), Varolmanın Dayanılmaz Zorluğu: Kadın Olmak; *Irresıstıble Dıfficulty Of Exıstence*, Laü Sosyal Bilimler Dergisi,74.

Ergün, M. (2019), *Estetik* (Sanat Felsefesi), 2-10.

Esen, E. & Acar, Fahriye D. (2020), Popülizm ve Kimlik İlişkisinde Ulus-Kimlikten Sağ Popülist. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 5-8.

Fradenburg L., & Freccero C. (1996), *Premodern Sexualities,* 153.

Freud, S. (1905), Three Essays On The Theory Of Sexuality. The Standard Edition Of The Complete Psychological Works Of Sigmund Freud, Volume Vıı *(1901-1905): A Case Of Hysteria, Three Essays On Sexuality And Other Works,* 123-246.

Foucault, M. (2007), *Cinselliğin Tarihi.* (H. U. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Getsy D. J. (2019), Soyutlama Üzerine On Queer Tez, Jared Ledesma, Ed., *Queer Soyutlama, Exh. Kedi*. (Des Moines: Des Moines Sanatı Merkez, 65-75.

Hirsch & Diğerleri, (2016), *Silverman, Smith ve Burns,* 2013; Walker 2001.

İlter N. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Gerilimleri Üzerinden Feminizmi Tartışmak,* 76.

Mcgregor, N. (2017), *100 Objede Dünya Tarihi,* İstanbul,10.

Mengü, Ç. S. (2004), *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik,* İstanbul Üniversitesi: İletişim Fakültesi Yayınları.

Mutluay A. (2018), *Arkaik ve Klasik Dönemlerde Ege Dünyasında Homoseksüellik,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü.

Nicholson, L.D. (2011), *Anthony, B. And Poussin N: A Queer Approach*, Concordia University, Montreal, Quebec, Canada, August, 161.

Özbek, Ç. (2017), Ayrımcılıkla Mücadelenin Kamusallığı: Lgbt, Hareket ve Örgütlülük, *Toplum ve Demokrasi,* 11 (24), Temmuz-Aralık,

Öztürk, Y. (2007), *Tarih ve Kimlik,* Cilt:2 Sayı:1, 5.

Öztürk, Ö. (2015), "*Zor Bir Konu: Eşcinselliğe Bilimsel ve Objektif Bakabilmek.*" İpe. https://www.ipe.com.tr/tr/icerik/37/zor-bir-konu-escinsellige-bilimsel-ve-Objektif-bakabilmek Erişim Tarihi (20.03.2021).

Öztütüncü, S., Özkartal, M. (2015), Soyut Resimde Yapısal Bütünlük ve Biçim Verme*" Akdeniz Sanat Dergisi*, Cilt 8, S.15, 94.

Özdemir, D. (2001), *Kimlik ve Söylem,* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 110-120.

Sarı, E. (2018), Sanat Olgusunun Tarihsel Süreçte Değişen Tanımı, İşlevi ve Değeri Üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* XlV,

Sezgin, A. (2016) *"Kavramsal Olarak Feminizm, Toplumsal Cinsiyet ve Devlet Üzerine Yaklaşımlar*, *Minerva Dergisi*, 3-19.

Simmons, M. (2018). *Feminist Gender* Theory The Oxford Handbook of the Study of Religion

Sikora B. (2015), *Hepimiz Çıplak Doğuyoruz ve Gerisi Drag:* Drag Queen *Kimliklerinin İnşası* ,6-10.

Söylemez, M. (2011), Feminist Sanat ve Yapısöküm Kadın İmgeleri, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı 8,1-10, Denizli.

Spargo, T. (1999), *Foucault And Queer Theory.* Cambridge: Icon Books.

Şahin, H. (2016), Modern Sanatta Geleneğin Reddi, Akademik Sanat; Sanat, Tasarım *Ve Bilim Dergisi,* 78-80.

Şimşek, S. (2002), Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl:3, Sayı:3.

Tür, Ö., Aydın Koyuncu, Ç., (2010), Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, S.26

Ünal, S. (2021), Estetik-Sanat-Zanaat Yaklaşımıyla Seramik Sanatı Üzerine Düşünceler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 195-224.

Vatandaş, C. (2007), Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı, *Journal of Economy Culture and Society*

Yardımcı, S. & Güçlü, Ö. D. (2013), *Giriş: Queer Tahayyül, Queer Tahayyül İçinde* (Ed. Yardımcı, S. & Güçlü, Ö. D.). Sel Yayıncılık: İstanbul.

Yaylı, H., & Eroğlu G. (2015), Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili *International Journal Of Science Culture And Sport* ,509.

Yüzgün, A. (1993), Homosexuality And Police Terror İn Turkey. *Journal Of Homosexuality*, 24 (3-4), 150-168.

İNTERNET KAYNAKLARI

Bakırcı, (2019), https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470).

Becker, (2019). https://co-berlin.org/en/program/exhibitions/love-ren-hang).

Bui, (2019). https://brooklynrail.org/2011/09/art/carrie-moyer-with-phong-bui).

Çimen, (2018). https://t24.com.tr/k24/yazi/queer-tarihin-belirsiz-kaynakcalari,1822).

Gasyuk, (2016). https://vagazine.com/the-surreal-world-kostis-fokas-photography).

Hancock, (2021). https://www.maakemagazine.com/paolo-arao).

Locks, (2015). http://artjournal.collegeart.org/?p=6704).

Macmillan, (2018). https://www.artnews.com/art-in-america/aia-reviews/edie-fake-62593/).

Özden, (2016). https://silo.tips/download/yirminci-yzyl-sanatnn-iinde-gzellik-kaygs-tayan-veya-doa-grntlerinden-oluturulmu).

(Özlen, (2019), https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/08/18/feminist-harekette-2-dalgadan-3-dalgaya-gecis-sancilari).

Sherry, (2021). https://davidbenjaminsherry.com/American-Monuments).

Wheeler, (2018). https://i-d.vice.com/en_uk/article/gyka44/a-surrealist-and-dadaist-vision-of-queer-male-sexuality?utm_campaign=global&utm_source=idfbus).

URL-1. (2021), (Arthipo sayfasından alınan blog yazısına göre, https:// (2020) www.arthipo.com/artblog/sanat-tarihi/lekecilik-sanat-akimi-tachisme-tasizm.html).

URL-2, (2019): İdeelart galerisinin blog yazısından alınan bilgilere göre (2019) https://www.ideelart.com/magazine/queer-abstract-artists.

URL-3, (2021), https://www.robertsprojectsla.com/news/jeffrey-gibson-included-in-10-queer-indigenous-artists-on-where-their-inspirations-have-led-them).

URL-4, (2021). https://westernexhibitions.com/wp-content/uploads/2017/03/FakeEdie_CVandBio-20.pdf).

URL-5, (2021). http://www.dykeactionmachine.com/about/page7.html).

URL-6,(2021). http://annstreetstudio.com/2013/12/11/carrie-moyer/)

URL-7, (2021). https://www.artsy.net/artist/ren-hang-ren-hang).

URL-8, (2021). https://www.guggenheim.org/artwork/artist/rotimi-fani-kayode).

URL -9, (2020). https://www.guggenheim.org/artwork/artist/rotimi-fani-kayode).

URL-10, (2021). https://www.artsy.net/artist/paul-mpagi-sepuya).

URL-11,(2020). Akova, H. *Erikson'un Kimlik Anlayışı*, Blog Yazısı;
Http://Haticeakova.Com/Eriksonun-Kimlik-Anlayisi.Html

URL-12,(2021). https://www.artsy.net/artist/paul-mpagi-sepuya

URL-13,(2021). https://www.ideelart.com/magazine/queer-abstract-artists

URL-14,(2020).https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470

URL-15,(2020). http://kavigupta.com/press/artist-jeffrey-gibson-merges-his-queer-and-nativeamericanidentities/

URL-16,(2020).https://www.robertsprojectsla.com/news/jeffrey-gibson-included-in-10-queer-indigenous-artists-on-where-their-inspirations-have-led-them

URL-17,(2020).https://westernexhibitions.com/wp-content/uploads/2017/03/FakeEdie_CVandBio-20.pdf

URL-18,(2021). https://exhibits.haverford.edu/bringyourownbody/artists/

URL-19,(2020).http://artjournal.collegeart.org/?p=6704

URL-20,(2021).https://brooklynrail.org/2011/09/art/carrie-moyer-with-phong-bui

URL-21,(2021). https://silo.tips/download/yirminci-yzyl-sanatnn-iinde-gzellik-kaygs-tayan-veya-doa-grntlerinden-oluturulmu

URL-22,(2020).http://www.dykeactionmachine.com/about/page7.html

URL-23,(2021).http://annstreetstudio.com/2013/12/11/carrie-moyer/

URL-24,(2020). https://vagazine.com/the-surreal-world-kostis-fokas-photography

URL-25,(2020). https://en.193gallery.com/ren-hang

URL-26,(2020) http://lebriz.com/pages/lsd.aspx?lang=TR&sectionID=12&articleID=886&bhcp=1)

URL-27,(2020).https://www.artsy.net/artist/ren-hang-ren-hang

URL-28,(2021). https://www.guggenheim.org/artwork/artist/rotimi-fani-kayode

URL-29,(2020).https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/08/18/feminist-harekette-2-dalgadan-3-dalgaya-gecis-sancilari

URL-30,(2020).https://t24.com.tr/k24/yazi/queer-tarihin-belirsiz-kaynakcalari,1822

URL-31,(2020).https://www.artagencypartners.com/world-pride-jaredledesma

URL-32,(2021). https://offkilter.co/bymargeaux/the-queer-aesthetic

URL-33,(2020).https://i-d.vice.com/en_uk/article/gyka44/a-surrealist-and-dadaist-vision-of-queer-male-sexuality?utm_campaign=global&utm_source=idfbus

URL-34,(2020). https://davidbenjaminsherry.com/Information-1